

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет ветеринарної медицини та
біотехнологій імені С.З. Ґжицького
Факультет громадського здоров'я та суспільного благополуччя

Кафедра філософії та педагогіки

ВЕНДИШ ЯРОСЛАВ БОГДАНОВИЧ

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АКАДЕМІЧНОЇ КУЛЬТУРИ
ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ У ВИЩІЙ ОСВІТІ

Кваліфікаційна робота

галузь знань А Освіта

спеціальність А1 Освітні науки

ОПП Освітні, педагогічні науки

Науковий керівник

кандидат філософських наук

Бартусяк П.М.

Львів-2025

ЗМІСТ

ВСТУП		3
Розділ 1.	ФОРМУВАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ КУЛЬТУРИ У МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ	7
1.1.	Науково-теоретичні підходи до становлення академічної культури у студентів ЗВО	7
1.2.	Професійний світогляд сучасного педагога: сутність і особливості	20
1.3.	Організаційно-структурні засади формування академічної культури студентів педагогічного напрямку	39
РОЗДІЛ 2.	ПРОЄКТУВАННЯ, ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ТА ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ МОДЕЛІ ФОРМУВАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ У ЗВО	46
2.1.	Конструювання педагогічної моделі формування академічної культури майбутніх педагогів у закладах вищої освіти	46
2.2.	Аналіз організації процесу підготовки майбутніх педагогічних спеціалістів у закладах вищої освіти	54
2.3.	Оцінка експертами попередньо створеної моделі формування академічної культури у студентів – майбутніх фахівців вищої освіти.	62
	ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	66
	СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	69
	ДОДАТКИ	74

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сучасна динаміка розвитку глобального освітнього простору зумовлює нагальну потребу в осмисленні та впровадженні методологічних підходів, що забезпечують відкритість, доступність і привабливість освіти для всіх без винятку. Академічне транскордонне співробітництво не лише активізує міжнародні обміни, а й підкреслює важливість формування академічної культури, яка ґрунтується на засадах міжкультурної взаємодії, автономії, академічної свободи, демократичних цінностей і рівноправного партнерства. Такі засади створюють основу для посилення мобільності всіх учасників освітнього процесу та їх конкурентоспроможності в сфері педагогічної діяльності.

Європейський простір вищої освіти орієнтований на інтеграцію освіти, науки та інновацій, що дозволяє розкрити потенціал академічної культури як на локальному, так і на міжнародному рівні. Досягнення цієї мети неможливе без активної участі академічної спільноти, яка охоплює не лише викладачів, керівників і дослідників, але й студентів, адміністративний персонал, роботодавців і представників громадянського суспільства.

Особливе місце у трансформації освітніх систем світу займає діяльність таких міжнародних інституцій, як ЮНЕСКО, що визначає напрями культурної політики, Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ), яка опікується захистом інтелектуальної діяльності, а також Міжнародний телекомунікаційний союз (ITU), ініціатор глобальних ініціатив з формування інформаційного та академічного простору. Документи, прийняті під час Всесвітнього саміту з питань інформаційного суспільства, зокрема Женевська декларація принципів, Женевський план дій та Туніська програма, стали орієнтирами для формування відкритого, інклюзивного, академічного середовища.

Науковий інтерес до проблематики академічної культури обумовлений її багатоаспектністю та складною структурою, що відображено у численних філософських, культурологічних і соціологічних підходах. Ідеї Е. Тейлора, А. Пеллена, І. Канта, а також соціокультурні дослідження Л. Губерського, В. Межуєва, П. Сорокіна та інших заклали підґрунтя для осмислення культури як складної системи взаємодій.

Окремий інтерес викликають дослідження академічної культури в контексті модернізації освітніх систем, які здійснювали як зарубіжні (R. Barnett, T. Vecher, D. Rhode), так і українські вчені (Г. Хоружий, О. Семиног, І. Захаров, Є. Ляхович та інші). Їхні праці сприяють глибшому розумінню процесів професіоналізації та формування академічної доброчесності в освітньому середовищі.

Проблемне поле дослідження зумовлене суперечностями між зростаючими вимогами суспільства до якості підготовки педагогічних кадрів та недостатнім рівнем відповідності освітніх послуг цим очікуванням. Це зумовлює необхідність переосмислення ролі академічної культури як ключового чинника підвищення професійного статусу викладача, формування академічної доброчесності, забезпечення мобільності та сталого професійного розвитку, а також розробки ефективного методологічного супроводу освітньо-наукової діяльності в закладах вищої освіти.

Мета, завдання, об'єкт, предмет та методологічна основа дослідження.

Дане дослідження спрямоване на комплексне осмислення та емпіричне підтвердження ефективності педагогічних стратегій і організаційних підходів, що забезпечують успішне формування академічної культури у здобувачів педагогічної освіти в умовах вищої школи. Його стратегічною метою є розробка, наукове обґрунтування та практичне впровадження оптимальних організаційно-педагогічних умов для підтримки цього процесу.

Відповідно до поставленої мети, визначено коло дослідницьких завдань:

1. Здійснити теоретичний аналіз вітчизняних і зарубіжних джерел з метою виявлення основних підходів до розуміння сутності академічної культури та її ролі у функціонуванні системи вищої педагогічної освіти.

2. Сформулювати структуру академічної культури майбутнього педагога, конкретизувати критерії, індикатори та рівні її сформованості.

3. Визначити науково-методичні підходи до організації процесу формування академічної культури, розробити змістове та технологічне наповнення цього процесу.

4. Створити концептуальну модель формування академічної культури здобувачів педагогічних спеціальностей у закладах вищої освіти, придатну для практичного використання у професійній підготовці.

5. Обґрунтувати сукупність організаційно-педагогічних умов, що сприяють становленню академічної культури у майбутніх педагогів, та провести педагогічний експеримент з метою оцінки їхньої ефективності.

Об'єктом дослідження виступає процес професійної підготовки студентів педагогічних спеціальностей у вищій школі.

Предметом дослідження є організаційно-педагогічні умови, що забезпечують формування академічної культури у майбутніх педагогічних працівників.

Для досягнення поставлених завдань використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів дослідження:

- Теоретичні методи (аналіз, узагальнення, класифікація, порівняння) – для осмислення сутності академічної культури та визначення її значення в освітньому контексті;
- Системно-структурний, функціональний і структурно-логічний аналіз – для побудови моделі формування академічної культури;
- Індуктивно-дедуктивний підхід – для виведення наукових положень і методичних рекомендацій;
- Метод моделювання – для розробки концептуальної моделі процесу формування академічної культури;

- Методи систематизації та узагальнення – для аналізу результатів теоретичних і практичних напрацювань;
- Емпіричні та статистичні методи – для проведення педагогічного експерименту, збору, обробки й аналізу експериментальних даних.

Практичне значення дослідження полягає в можливості використання його результатів викладачами вищих педагогічних навчальних закладів, а також у системі післядипломної педагогічної освіти для підвищення кваліфікації.

Структура роботи складається зі вступу, двох розділів та висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел (65 джерел) та додатків. Загальний обсяг роботи становить 73 сторінки.

РОЗДІЛ 1

ФОРМУВАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ КУЛЬТУРИ У МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

1.1. Науково-теоретичні підходи до становлення академічної культури у студентів ЗВО

Упродовж еволюції людства проблема становлення культури залишалася ключовим чинником у формуванні як індивідуальної особистості, так і соціуму загалом. Культура виступала не просто фоном для суспільного розвитку, а його фундаментом — визначаючи зміст життєдіяльності, рівень суспільної організації, способи взаємодії людей, а також норми й цінності, що регулюють їх поведінку. Як зазначається в *Енциклопедії освіти*, культура пронизує всі рівні людської активності — від матеріального виробництва до витончених форм духовної творчості. Вона формує спосіб мислення, моральні орієнтири, соціальну поведінку й навіть побутові звички. Водночас культурні смисли не лише фіксуються в результатах людської діяльності, а й визначають її спрямування. Суспільні процеси, людські уявлення та рішення, що впливають на розвиток різних сфер життя, завжди перебувають у певній логічній узгодженості з культурним контекстом часу [34].

Багатовимірність поняття «культура» у науковому дискурсі засвідчує його складність і різноплановість інтерпретацій. Дослідницька практика демонструє, що термін охоплює широкий спектр значень. Так, американські культурологи К. Клакхон і А. Кребер у праці *"Культура: критичний огляд понять і визначень"* систематизували понад 150 різних дефініцій цього поняття, тоді як Л. Кертман вказує на ще більшу варіативність – понад 400 тлумачень. У спробі надати цій множинності певну логіку, К. Клакхон і А. Кребер виділили чотири основних напрями, згрупованих за змістовим вектором (таб.1.1.).

Напрямки розуміння поняття «культура»

Напрямки розуміння поняття «культура»	Опис
1. Культура як специфічна сфера суспільного буття	Охоплює духовні прояви людської діяльності: мистецтво, мораль, етика; є показниками загального рівня цивілізаційного розвитку.
2. Культура як система соціальних норм і цінностей	Розглядається як сукупність загальноновизнаних орієнтирів, що регулюють поведінку членів спільноти.
3. Культура як групова або класова модель цінностей	Трактується як ідеологічна та символічна конструкція, що репрезентує цінності певного соціального середовища.
4. Культура як духовний вимір особистісної діяльності	Акцент на внутрішньому змісті людської свідомості та творчої активності

Таким чином, культура постає як складна, багатовекторна система духовної, символічної та ціннісної діяльності, яка визначає основи взаємодії особистості з соціокультурним середовищем.

У цьому контексті освіта розглядається як один із ключових механізмів передачі, трансформації та оновлення культурного досвіду. Вона формує інтелектуальний, моральний і професійний потенціал людини, сприяє її інтеграції в суспільство та забезпечує особистісне зростання. За визначенням дослідників, освіта не лише забезпечує набуття знань і навичок, а й виступає простором формування "людини культури", здатної до самопізнання, самоорганізації й креативного мислення.

Сутність освіти тісно пов'язана з культурою, хоча між ними існують принципові розбіжності щодо функцій, цілей і змісту. Освітній процес базується на культурних надбаннях людства і водночас продукує нові цінності, адаптуючи їх до умов сучасності. Він формує культурне середовище, яке

одночасно виконує функції збереження, відтворення й оновлення ціннісних орієнтирів.

Слід також враховувати, що культура не завжди функціонує в межах контрольованих освітніх практик. Її стихійні аспекти можуть спричиняти як позитивні, так і деструктивні наслідки, впливаючи на соціальну поведінку й освітні результати. Саме тому важливим завданням сучасної освіти є формування в особистості здатності до рефлексії, самонавчання та адаптації до нових викликів, які не завжди можуть бути передбачені або структуровані в межах традиційних навчальних програм.

В. Біблер розглядає освіту як засіб соціалізації людини, і освіта спрямована на "дематеріалізацію" культури, відділення її від матеріальних форм і вираження людського потенціалу [9].

Сучасна система вищої освіти стикається з новими викликами, зумовленими процесами глобалізації, інтернаціоналізації та переходом до економіки знань, у якій інтелектуальні ресурси розглядаються як товар із високою доданою вартістю. У таких умовах особливого значення набувають ціннісні й культурологічні орієнтири, які визначають не лише зміст та цілі освітнього процесу, а й підходи до оцінювання його якості та формування конкурентоспроможності здобувачів вищої освіти.

Університетський простір — це не просто місце здобуття знань, а особлива соціокультурна система, що функціонує на основі академічних норм, традицій і етичних засад. Освітня та наукова діяльність тут розгортається в контексті академічної культури, яка формує ціннісні орієнтири, визначає норми поведінки, професійну відповідальність і стандарти якості.

Термін «академічний» охоплює низку характеристик, серед яких — наукова обґрунтованість, теоретична глибина, приверженість традиціям, дотримання усталених стандартів, високий рівень професійної етики та моральної авторитетності.

У сучасному науковому дискурсі академічна культура розглядається як багатовимірне явище. Так, Т. Добко пропонує розширене бачення цього

феномена, підкреслюючи його інституційний вимір: академічна культура, за її визначенням, є поєднанням етичних засад, що лежать в основі діяльності науково-педагогічної спільноти, та особливостей організаційної взаємодії. Це включає сформовані уявлення про етичні норми, способи прийняття рішень, моделі вирішення конфліктів і рівень професійної компетентності, які спільно конструюють культурну ідентичність академічного середовища.

Таким чином, академічна культура виступає не лише як абстрактне поняття, а як реальний механізм, що регулює життєдіяльність університетської спільноти та впливає на якість освітнього процесу в умовах сучасних глобальних трансформацій [31].

На думку Л. Філіпенко, академічна культура репрезентує систему способів і форм діяльності, притаманних сучасному університетському середовищу, що відображає рівень його науково-професійного розвитку. Вона охоплює комплекс норм, ціннісних орієнтацій, міжособистісних взаємодій і організаційних процесів, які є характерними саме для науково-педагогічної спільноти. Така культура має унікальні риси, властиві виключно академічному простору вищої освіти [55].

Ось таблиця з ключовими компонентами академічної культури за Л.Пшеничною (табл.1.2.) [3].

Цей інтегрований комплекс компонентів утворює основу академічної культури, яка є критичною для ефективного функціонування і сталого розвитку академічної спільноти.

О. Кравченко виділяє класичні європейські академічні цінності, серед яких ключовими є свобода інтелектуальної діяльності та суспільна відповідальність, дотримання етичних норм у процесі оцінювання наукових процедур і результатів, право дослідників відкрито висловлювати свої погляди з наукових і моральних питань, а також висока оцінка інтелектуальної праці незалежно від отриманих висновків [37].

Ключовими компонентами академічної культури за Л.Пшеничною

№	Компонент академічної культури	Опис
1	Академічна діяльність	Широкий спектр навчальної та наукової роботи: викладання, наукове керівництво, дослідження, лабораторні та польові роботи, методична робота.
2	Академічні інституції	Університети, наукові товариства, дослідницькі центри, інноваційні інститути, бібліотеки, архіви, лабораторії, цифрові платформи.
3	Академічне письмо	Створення наукових текстів: статей, монографій, дисертацій; редагування, рецензування, розробка навчальних матеріалів.
4	Академічна інформатика	Вміння користуватися інформаційними ресурсами: базами даних, цитувальними індексами, електронними каталогами, інтернет-джерелами.
5	Академічна комунікація	Участь у конференціях, наукових дискусіях; дотримання етики; навички публічного виступу та підготовки офіційних звітів.
6	Академічна мобільність	Форми пересування студентів, викладачів і науковців для обміну досвідом та здобуття нових знань.
7	Академічний менеджмент	Організація та управління освітніми та науковими установами, проектами; фандрайзинг і написання проектів.
8	Підвищення кваліфікації та статус	Безперервне навчання, захист дисертацій, отримання наукових ступенів і вчених звань.

Т.Дубко наголошує, що сучасна академічна культура є багатограним явищем, яке включає в себе зв'язок із загальною організаційною культурою, особливо в умовах глобалізаційних трансформацій, а також визначає роль вищої освіти у розвитку інноваційного суспільства. Водночас він відзначає, що академічна культура є динамічною і змінюється відповідно до історичних умов, формуючись під впливом специфічних моделей університетів, характерних для певних епох [23].

Таким чином, академічна культура являє собою багат шарову систему цінностей, норм і практик, що формують унікальну ідентичність академічної спільноти та відображають її інституційні характеристики.

Відповідно до чинного Закону України «Про вищу освіту», університет визначається як заклад вищої освіти, що реалізує інноваційні освітні програми на різних рівнях, проводить фундаментальні й прикладні наукові дослідження, виконує роль провідного науково-методичного центру, має розвинену матеріально-технічну базу для навчання, наукової та виробничої діяльності, а також активно сприяє поширенню наукових знань і здійснює культурно-просвітницькі функції [27].

Історія розвитку університету як унікальної освітньої інституції свідчить про те, що його формування нерозривно пов'язане з конкретним історичним і культурним контекстом кожної епохи. Університет виступає своєрідною культурною моделлю, насиченою численними впливами та багат шаровими смислами. Під час свого розвитку він активно трансформує середовище, в якому функціонує, визначаючи власну організаційну структуру, педагогічні методи і форми навчання.

Н.Волкова пропонує дивитися на університет як на інститут, де наука є безперервним, відкритим пошуком істини, що ніколи не завершується остаточно. На відміну від шкільної системи, яка передає готові знання, університет ставить науку як процес постійного відкриття і розвитку.

За його концепцією, прогрес науки можливий лише за умов існування трьох ключових складових:

1. Початковий фундаментальний принцип, від якого наукові уявлення еволюціонують — від простих до складніших форм, наприклад, від механіки до органіки і психіки, розглянутих у широкому контексті.
2. Орієнтир-ідеал, що формує цілісність і смислову основу наукового пізнання.
3. Синтез цього принципу та ідеалу в єдину концепцію, яка зв'язує і гармонізує різні напрями досліджень в єдину систему [16].

За В.Кременем, головне призначення університету полягає у забезпеченні академічної свободи та інтеграції процесів навчання і наукових досліджень [38]. Університет розглядається як простір, де знання створюються і передаються спільнотою студентів, викладачів і науковців, що разом прагнуть глибшого розуміння світу. Він виступає символом колективного прагнення до пізнання та інтерпретації реальності.

Цю концепцію розвинув Т.Гриценка, порівнюючи університет з «вищим наглядним органом», який має завдання підтримувати та підкреслювати значущість усіх галузей науки і знань. Університет формує цілісну академічну спільноту, об'єднуючи учасників освітнього процесу навколо ідеї розвитку і поширення знань [19].

Інституційна академічна культура виникає як результат взаємодії традицій академічного етикету та внутрішніх організаційних механізмів університету. Вона включає спільні методи організації діяльності, встановлені процедури прийняття рішень, а також особливі підходи до вирішення конфліктів і взаємодії між учасниками.

Основна роль університету полягає у формуванні раціонального, усвідомленого ставлення до життя через впровадження універсальних стандартів організації роботи і проектів студентів. Раціональність тут базується на прагненні до істини, що втілюється у вільному обміні думками, діалозі та колективному пошуку знань. Цей підхід підкреслює автономію університету, визначаючи його як центр пізнання і розуміння.

В період переходу до індустріального суспільства університет виконує ключову функцію у зв'язку між знаннями та наукою. Академічна культура тут сприяє забезпеченню свободи досліджень та регулює взаємини університету з державою і суспільством, трансформуючи його у «універсум наук» — середовище безперервного пошуку і наближення до істини, а не просто сховище усталених знань.

У контексті постіндустріального, інформаційного глобального суспільства акценти зміщуються у бік цінностей академічного капіталізму.

Академічна культура трансформується, набуваючи рис корпоративної та менеджерської культури. Глобалізаційні процеси і світова конкуренція у сфері освітніх послуг змушують університети перебудовувати свої культурні моделі, адаптуючись до нових викликів соціокультурного розвитку.

Отже, в умовах глобалізації, що формує «безкордонний» світовий ринок вищої освіти, академічна культура університетів переживає значні трансформації під впливом організаційних і корпоративних цінностей, що вимагає переосмислення і оновлення традиційних підходів до вищої освіти.

Історичне поєднання науки й освіти в університетах бере початок із німецької моделі вищої освіти, відомої як модель Гумбольдта, яка підкреслювала нерозривність наукового пізнання та його передачі через навчальний процес. Ця концепція, сформована в Німеччині, пізніше вплинула на американську систему, де вона була трансформована відповідно до соціальних та економічних реалій США.

Німецька дослідницька традиція, імплементована в американський університетський простір, еволюціонувала у так звану модель підприємницького університету. Тут девіз «Публікуйся або загинь» став ключовим принципом, стимулюючи не лише академічні публікації, а й розвиток інноваційно-комерційної діяльності. Результати прикладних досліджень активно комерціалізуються, приносячи прибуток як закладам освіти, так і їхнім науковцям.

Саме в цьому контексті з'являється поняття «академічного капіталізму», яке кардинально змінює фундаментальні цінності сучасної академічної культури та структуру вищої освіти. Вперше цей термін був введений Ш. Слотером та Л. Леслі у 1997 році для опису трансформації класичної університетської моделі під впливом глобалізації і політичної економії початку XXI століття. Сучасні університети все глибше інтегруються у ринкові механізми, функціонуючи як суб'єкти ринкових відносин. Це призводить до процесів приватизації, перерозподілу фінансового навантаження, зростання

непевності в зайнятості, а також загроз академічним свободам і збереженню локальної культурної ідентичності.

Сучасні вищі навчальні заклади мусять адаптуватися до цих нових реалій, орієнтуючись на такі ключові тенденції:

1. Формування інформаційної культури в умовах знаннєвої економіки, що робить університети центральними гравцями у світі, заснованому на знаннях.

2. Інтеграція підприємницьких функцій у діяльність університетів, яка включає тісну взаємодію з бізнесом, комерціалізацію наукових розробок і пошук інвестицій.

3. Загострення конкуренції на внутрішніх та міжнародних ринках освітніх і наукових послуг, де університети змагаються за студентів, гранти та дослідницькі контракти.

Сучасна вища освіта переживає радикальні трансформації, що віддзеркалюються у впровадженні корпоративної культури та орієнтації університетів на підприємницьку діяльність і максимізацію прибутку. Університети перестають бути виключно освітніми інституціями — вони перетворюються на конкурентні бізнес-структури, які не лише забезпечують освітні послуги, але й активно шукають фінансові ресурси через різноманітні комерційні механізми.

Ці зміни кардинально переформатовують внутрішню корпоративну культуру закладів вищої освіти, формуючи нові цінності та норми, що відповідають викликам сучасного соціально-економічного середовища. Університети стають більш автономними, приймають швидші й гнучкі управлінські рішення, активно включаються у бізнес-процеси та комерціалізацію наукових розробок. Корпоративна культура виступає інструментом адаптації до глобальної конкуренції та явищ академічного капіталізму.

Такі перетворення віддзеркалюють ключові тенденції та проблеми, які стоять перед системою вищої освіти у світі. Освітні інститути змушені

перебудовуватися під впливом економічних реалій і глобалізаційних процесів, втілюючи корпоративні моделі та бізнес-стратегії у своїй діяльності. Поширення академічного капіталізму змінює не лише структуру університетів, а й їхню функціональність — тепер пріоритетом стають здобуття фінансування та залучення інвестицій із комерційних джерел.

Ці процеси також істотно впливають на академічні кар'єри, переглядаючи системи оплати праці, збільшуючи конкуренцію між науковцями і потенційно призводячи до зниження мотивації у фундаментальній науково-педагогічній діяльності. Внаслідок цього виникає напруженість між комерційною орієнтацією й основними академічними цінностями, що може загрожувати якості викладання та наукових досліджень.

А. Лойшин, С. Кондратюк підкреслюють, що подібні зміни у вищій освіті відбуваються у багатьох країнах світу, незважаючи на різні політичні та культурні контексти. Це свідчить про глобальний характер трансформацій, викликаних академічним капіталізмом, які стають новою нормою для сучасних освітніх систем [50].

Сучасна еволюція університетів у напрямі так званого «академічного капіталізму» істотно трансформує їхню сутність, місію та ціннісні орієнтири. В умовах наростаючої глобальної конкуренції, вищі навчальні заклади змушені боротися не лише за абітурієнтів і наукові досягнення, а й за фінансові потоки, які забезпечують їм виживання та інституційну стабільність. Університети все частіше перетворюються на гравців ринку, де якість освітніх послуг і досліджень прямо залежить від комерційної ефективності та здатності залучати інвестиції.

Викладацька діяльність більше не обмежується лише освітньою чи науковою функцією. Професори та дослідники дедалі частіше залучаються до проєктів із високим економічним потенціалом, що змінює характер академічної праці та зрушує фокус із навчання на прибутковість. Така трансформація ставить під сумнів традиційне уявлення про викладача як наставника,

орієнтованого на глибину знань і гуманітарний зміст освіти, й формує нову парадигму — «науковця-підприємця».

Подібна реорганізація має суперечливі наслідки. З одного боку, вона активізує інноваційну діяльність, стимулює впровадження прикладних досліджень і сприяє технологічному прогресу. З іншого — ризикує звести академічну діяльність до процесу надання платних послуг, що загрожує девальвацією гуманістичної місії освіти та відчуженням студентів.

В. Кубко вбачає в академічному капіталізмі ключовий елемент нової академічної культури. Він пропонує аналітичну модель, у якій академічна культура складається з трьох вимірів: інституційного, соціального та продуктивного.

- Інституційний компонент охоплює управлінські практики, політики та символічні форми, які регулюють діяльність університетів, включаючи механізми фінансування, зміну правил доступу до навчання, корпоративні стандарти.

- Соціальний вимір зосереджений на суспільних очікуваннях щодо ролі університету: збереження наукового знання, забезпечення доступу до освіти для різних верств населення, вирішення актуальних соціальних проблем.

- Продуктивний вимір пов'язаний із тим, як знання створюються, трансформуються і використовуються — тут академічний капіталізм змінює пріоритети досліджень, стимулюючи роботу над комерційно привабливими проєктами.

Усе це зумовлює необхідність переосмислення функції університетів у сучасному світі. Знайти рівновагу між ринковою ефективністю та збереженням фундаментальних академічних принципів — одне з найважливіших завдань, що стоїть перед сучасною вищою освітою. Університетське керівництво й освітянська спільнота мають критично оцінити, як поєднати доцільність, економічну автономію та гуманістичну місію без втрати академічної ідентичності.

Сучасна вища освіта перебуває в стані глибоких перетворень, зумовлених взаємодією ринкових механізмів і гуманітарних засад університетського життя. Актуальні виклики глобалізації, комерціалізації знань та зростаюча конкуренція на світовому ринку освітніх послуг змушують університети переосмислювати свої цілі, моделі функціонування та внутрішню культуру. На цьому тлі поєднання академічного капіталізму з академічною культурою виявляє складну багатопланову природу сучасного університетського простору.

Академічна культура — це не лише набір норм чи традицій, а передусім мікросередовище, в якому формується інтелектуальна автономія особистості. Вона забезпечує простір для вільного вибору, критичного мислення, дослідницького пошуку та самореалізації. Таке середовище сприяє формуванню самостійного мислення, поваги до альтернативних позицій і глибокого розуміння соціального контексту наукової діяльності. Академічні свободи — не декларація, а механізм розвитку особистості, що забезпечує стійкість демократичних цінностей в освітньому процесі.

Корпоративна культура університету, у свою чергу, відображає внутрішню логіку організації його діяльності. Вона є джерелом унікального «духу закладу», що виявляється у стилі спілкування, системі управління, способах прийняття рішень і визначенні пріоритетів. В умовах ринкової конкуренції та академічного капіталізму корпоративна культура набуває особливого значення: вона дозволяє університету зберігати цілісність, формувати позитивний імідж, залучати таланти й ефективно реагувати на виклики зовнішнього середовища.

Університети, які мають чітко сформовані цінності, внутрішні кодекси поведінки та етичні орієнтири, мають більший шанс на успіх в умовах глобальної конкуренції. Їхня корпоративна культура перетворюється на стратегічний ресурс, що впливає не лише на якість освіти, а й на ефективність управління, задоволеність персоналу та академічну лояльність. Управління людським потенціалом, розвиток почуття причетності та колективної

відповідальності є основою для високої продуктивності, інноваційності та стабільного розвитку.

Водночас формування академічної культури - це складний і поступовий процес, який охоплює як зовнішні, так і внутрішні виміри. З одного боку, це потреба реагувати на суспільні очікування, підтримувати конкурентоспроможність, відповідати сучасним викликам. З іншого - це постійне вдосконалення внутрішнього життя університету, трансформація міжособистісних відносин, розвиток культури довіри, взаємоповаги та академічної доброчесності.

Ключову роль у цьому процесі відіграє згуртована спільнота університету — викладачі, студенти, адміністрація, дослідники. Саме від їхнього бажання співпрацювати, готовності до самокритики, відкритості до змін і спільного формування стратегій розвитку залежить успіх культурної трансформації. Академічна культура — це не лише результат традицій, але й продукт щоденної взаємодії, співтворення і відповідального ставлення до майбутнього освіти.

Ключовим чинником у становленні корпоративної культури університету є система внутрішніх переконань і морально-етична атмосфера, що панує в академічному середовищі. Саме вони забезпечують підґрунтя для формування професійної самоповаги, почуття належності до спільноти та позитивного іміджу закладу. Таке середовище сприяє не лише емоційній згуртованості, а й визначає стратегічну спрямованість розвитку університету як соціального інституту.

Адаптація до нових постакадемічних реалій — зокрема, пов'язаних з глобалізацією, цифровізацією та ринковою конкуренцією — значною мірою залежить від зрілості та гнучкості академічної культури. Її структура не є однорідною — вона охоплює різні рівні: від світового та макрорегіонального до національного, локального та інституційного. У цьому контексті варто розглядати не лише загальноуніверситетську культуру, а й специфіку окремих її сегментів: управлінську культуру, мікрокультуру академічних колективів, професійну субкультуру викладачів і студентів, а також типологічну

диференціацію за моделями вишів (традиційні, дослідницькі, інноваційні, підприємницькі, регіональні тощо).

Особливої ваги набуває нова генерація цінностей, що виникає на перетині класичних гуманітарних засад і динамічних трендів сучасності. Ідеться про такі концепти, як культура підприємливості, відкритості до змін, готовності до ризику, культ обговорення стратегічних рішень, проектно-орієнтоване мислення та адаптивність. Усе це утворює нову парадигму академічного буття, в якій поєднуються стабільні освітньо-наукові традиції з інноваційно-орієнтованими механізмами розвитку [8].

1.2. Професійний світогляд сучасного педагога: сутність і особливості

Осмислення сутності поняття *«професійна культура педагога»* бере початок із глибинного філософсько-онтологічного осмислення феномену культури та виявлення ключових векторів її еволюції. Один із таких векторів, як зазначає І. Ісаєв, полягає в аналітичному розгляді окремих проявів культури - матеріального, духовного, особистісного, етичного, естетичного, комунікативного та поведінкового. Поряд із цим спостерігається тенденція до інтеграції зазначених складників у єдину змістову модель, що забезпечує цілісне сприйняття культури як багатоаспектного явища. Сучасне тлумачення професійної культури педагога ґрунтується саме на поєднанні цих двох стратегій — аналітичного розрізнення та інтегративного узагальнення.

О. Ковтон підкреслює, що формування професійно-педагогічної культури викладача вищої школи є безпосередньо пов'язане з рівнем його внутрішньої свободи як суб'єкта професійної діяльності. У цьому контексті визначальну роль відіграють творча самореалізація, індивідуальні педагогічні стратегії та здатність до гнучкого вибору педагогічних тактик.

В *Енциклопедії професійної освіти* (ред. С. Батишев) *професійна культура* особистості трактується як показник її фахової зрілості,

відповідальності за результати праці та самосвідомості як активного учасника трудового процесу. Це поняття увійшло в обіг у 1980-х роках і стало предметом ґрунтовних психолого-педагогічних студій таких науковців, як С. Батишев, І. Зарецька, І. Ісаєв, С. Сисоєва, Г. Соколова. Саме в межах цих досліджень професійна культура була вперше розглянута як окрема характеристика суб'єкта трудової діяльності.

Український педагогічний словник (ред. С. Гончаренко) трактує культуру як сукупність досягнень людства — матеріальних, практичних і духовних, що відображають історично досягнутий рівень соціального та індивідуального розвитку. У вужчому значенні, культура постає як чинник духовного зростання особистості, зокрема в галузі освіти, де вона реалізується через розвиток інтелектуального, морального та творчого потенціалу індивідуума в освітніх і культурних інституціях (школах, ЗВО, клубах, музеях, театрах, творчих об'єднаннях тощо).

М. Зязюн пропонує розглядати культуру в її психологічному аспекті як потужний механізм соціалізації. Професійну культуру викладача, згідно з його підходом, доцільно інтерпретувати через низку ключових вимірів: системне бачення світу, здатність до модельного мислення, педагогічну творчість, рефлексивність, праксіологічну підготовленість, інформаційну компетентність, уміння до ефективної комунікації та цілеспрямованого саморозвитку [26].

У психологічній науці культурі приписують низку ключових функцій — зокрема, адаптивну, трансформаційну, накопичувальну, передавальну, комунікативну, регулятивно-нормативну, прогностичну, смислотворчу, естетико-гедоністичну, проєктивну, захисну, а також інтегративну в міжетнічному вимірі. Ці функції безпосередньо впливають на становлення особистості викладача, визначаючи траєкторію розвитку його професійної культури та педагогічної ідентичності.

У науковій літературі з педагогіки досить поширеним є поняття *«педагогічна культура викладача»*, що має глибоке історичне коріння. Його витоки пов'язують з ідеями видатного українського педагога В.

Сухомлинського, який заклав основи уявлень про морально-професійну сутність викладацької діяльності. Сучасні науковці розглядають педагогічну культуру викладача як багатовимірне утворення, що включає:

- фахову компетентність у галузі навчальної дисципліни;
- здатність до емоційно-інтелектуального зв'язку зі студентами;
- критичну залежність педагогічної позиції від змісту навчального матеріалу;
- майстерне володіння сучасними освітніми технологіями;
- стабільність психологічної основи діяльності.

Вагомий внесок у розробку поняття «педагогічна культура викладача вищої школи» зробив І. О. Баклицький, який сформував ґрунтовну модель професійно-педагогічної культури. У межах цього підходу виділено низку фундаментальних характеристик викладача, зокрема: етична стійкість, інтелігентність, педагогічна спрямованість, морально-професійна гармонія, академічна доброчесність, психологічна зрілість, педагогічне мислення, здатність до творчої реалізації, комунікативна майстерність та орієнтація на саморозвиток.

Модель професійно-педагогічної культури, запропонована І. Балицьким, включає структурно-функціональні компоненти. Вона охоплює три ключові блоки:

- *аксіологічний* — орієнтований на ціннісні засади професії;
- *технологічний* — охоплює методичну й інструментальну складову;
- *особистісно-творчий* — відображає індивідуальність та креативність педагога.

До функцій педагогічної культури в межах цієї моделі належать: гносеологічна (пізнавальна), гуманістична, комунікативна, навчальна, виховна, нормативна та інформаційна. Побудова цієї концепції спирається на визначені методологічні основи й забезпечує системне розуміння педагогічної культури як необхідної умови ефективної діяльності сучасного викладача (табл. 1.3).

**Концептуальні засади формування професійно-педагогічної культури
викладача закладу вищої освіти (за І. Бабій)**

Термін	Змістова характеристика
Професійно-педагогічна культура	Комплексна характеристика професійної педагогічної діяльності, яка відображає особистісну зрілість викладача та рівень його інтеграції у професійне середовище. Це цілісне моделювання загальнокультурних і професійних цінностей у педагогічній практиці. Професійно-педагогічна культура являє собою систему, яка вибірково взаємодіє з соціокультурним середовищем, включаючи структурно-функціональні компоненти, інтегративні властивості якої не зводяться до простої суми окремих елементів.
Аналізаторська одиниця професійно-педагогічної культури	Творчість у педагогічній діяльності викладача як основний індикатор професійної зрілості.
Фактори, що впливають на формування професійно-педагогічної культури	Особистісно-індивідуальні особливості (креативність, психофізіологічні характеристики, вікові особливості викладача), а також соціально-педагогічний досвід, що акумулюється у процесі професійної діяльності

Аналіз поняття *«професійна культура педагога закладу вищої освіти»* демонструє його генетичну залежність від ширшої категорії — *«культура праці»*. Саме остання виступає концептуальною основою, на якій формуються два специфічні напрями: *«професійна культура»* як загальна характеристика фахівця та *«професійно-педагогічна культура»*, притаманна саме викладачеві вищої школи.

У цьому контексті професійна культура педагога розглядається як багатовимірна система, що інтегрує кілька взаємопов'язаних компонентів:

1. *Особистісно-соціальний* — охоплює внутрішній світ викладача (ціннісні орієнтири, самосвідомість, відповідальність) і зовнішню маніфестацію культури в соціальному середовищі.

2. *Аксіологічний* — включає морально-етичні орієнтири професії: педагогічний гуманізм, етичні норми, потребу в саморозвитку та ідентифікацію з професією.

3. *Професійно-діяльнісний* — виявляється через методичну компетентність, ефективну комунікацію, організаційно-управлінські навички, естетичні, етичні, екологічні та дослідницькі якості викладача.

4. *Креативний (творчий)* — характеризує рівень педагогічної майстерності, тактовність, інноваційність та здатність до нестандартного мислення у професійній діяльності.

Наукові підходи до визначення цього феномена свідчать, що його витoki тісно пов'язані з категорією «культури праці особистості», яка виступає концептуальним і функціональним ядром, не залежним від галузевих особливостей діяльності. Вона задає вихідну позицію для подальшої побудови професійно орієнтованих моделей культури.

Порівняння концепцій професійної культури (за О.Вірковським), культури праці особистості та професійно-педагогічної культури дозволяє ідентифікувати низку спільних структурних елементів. Це дає змогу комплексно осмислювати феномен професійної культури педагога як інтегративний результат взаємодії особистісних, ціннісних, функціональних і творчих чинників, що визначають ефективність його професійної реалізації в освітньому середовищі (табл. 1.4) [15].

Професійна культура викладача закладу вищої освіти має кластерну будову, що зумовлена її складною багатокomпонентною природою. Жоден із її елементів не функціонує ізольовано — лише в гармонійній взаємодії вони формують цілісну систему, здатну забезпечити ефективну педагогічну діяльність. Цей феномен має відкритий, динамічний характер, постійно розвивається через безперервне особистісне самовдосконалення, що триває упродовж усього життя педагога.

Порівняльна характеристика компонентів професійної, трудової та професійно-педагогічної культури

Компоненти професійної культури (за О.Вірковським)	Компоненти культури праці (за О.Вірковським)	Компоненти професійно-педагогічної культури (за В. Ростовська)
Соціальний компонент — відображає рівень сформованості колективної взаємодії, самодисципліни, ініціативності, соціальної активності та творчої залученості працівника, а також його відповідальність за результати своєї діяльності та їх вплив на оточення.	Емоційно-ціннісний компонент — визначається рівнем соціальної мотивації, ціннісного ставлення до професійної діяльності; готовністю нести відповідальність за результати власної праці, здатністю отримувати задоволення від досягнутих успіхів, розвиненим естетичним смаком і критичним мисленням щодо власних досягнень, прагненням до саморозвитку, творчості та професійної досконалості.	Особистісно-творчий компонент — включає механізми засвоєння та прийняття педагогічних цінностей, готовність до інноваційної та творчої педагогічної діяльності, прояв індивідуальної свободи, самостійності та відповідальності у професійній сфері.
Професійний компонент — характеризується рівнем володіння професійними знаннями та навичками, організованістю, здатністю до раціонального виконання професійних завдань, дисциплінованістю, екологічною свідомістю та економічною грамотністю.	Практично-діяльнісний (операційний) компонент — виявляється у здатності до самостійного виконання професійних завдань, ініціативності, підприємливості, самоконтролю та дбайливого ставлення до результатів праці; передбачає вміння створювати морально-психологічний комфорт у колективі.	

Особистісно-соціальний блок цієї культури поділяється на *внутрішній і зовнішній рівні*:

- *Внутрішній рівень* включає індивідуальні характеристики викладача: фахові знання, емоційно-ціннісні орієнтації, педагогічну інтуїцію, емпатію до студентів, справедливість, людяність, толерантність і повагу до особистості. Цей рівень тісно пов'язаний із глибинними рисами особистісної культури педагога.

• *Зовнішній рівень* виявляється у професійній взаємодії зі студентами та колегами, культурі спілкування, дотриманні етичних норм, невербальній комунікації, формуванні професійного іміджу та дотриманні стандартів соціальної поведінки. Його витoki — у соціокультурному контексті, в якому функціонує педагог.

Поєднання внутрішньої рефлексії з зовнішнім проявом педагогічної поведінки створює сприятливий мікроклімат у навчальному середовищі та формує позитивний образ викладача.

Аксіологічна складова професійної культури охоплює систему педагогічних цінностей, що формуються у процесі осмисленої професійної діяльності. До них належать інтереси, переконання, мотиваційні установки, смисли та світоглядні орієнтації, які впливають на поведінку викладача та визначають його педагогічну ідентичність. Цей компонент є моральним компасом, що орієнтує викладача в складних професійних ситуаціях і спрямовує його рішення.

Професійно-діяльнісний компонент репрезентує практичну реалізацію професійної культури у конкретних формах діяльності. Він охоплює цілий спектр культур: методичну (викладання), мовленнєву (культура мовлення), комунікативну (взаємодія), управлінську, естетичну, етичну, екологічну, фізичну, а також культуру дослідницької діяльності. Ці елементи можуть змінюватися залежно від вимог часу, інновацій у сфері освіти та викликів, які постають перед системою вищої школи.

Таким чином, професійна культура педагога — це цілісна, динамічна система, в основі якої лежить поєднання внутрішніх переконань і зовнішніх професійних проявів, що формуються в умовах постійної трансформації освітнього середовища.

У сучасному освітньому просторі викладач закладу вищої освіти має не просто володіти окремими елементами професійної культури, а інтегрувати їх у єдину цілісну систему, незалежно від напрямку своєї спеціалізації. Лише комплексне поєднання цих компонентів дає змогу реалізувати ефективно

навчання, забезпечити якісну підготовку фахівців і виховати відповідальну особистість.

Одним із ключових елементів цієї культури є *творчий компонент*, який виступає рушієм інновацій у педагогічній діяльності. Саме він визначає здатність викладача діяти нестандартно, знаходити оригінальні рішення, адаптувати методики до конкретного контексту і створювати продуктивне навчальне середовище. *Педагогічна майстерність* — це не просто вміння володіти технологіями викладання, а здатність гнучко застосовувати їх у відповідності до особистісного підходу, ціннісної орієнтації та гуманістичної педагогіки.

Майстерність проявляється передусім у самій особистості викладача — його інтелектуальному потенціалі, творчому світогляді, ціннісній системі, професійній позиції. Це складний процес, в якому відображається індивідуальний стиль викладання, вміння співпереживати студентам, знаходити до них підхід і бачити за академічними успіхами чи труднощами — людську особистість. Самореалізація викладача відбувається через призму його індивідуальних рис, темпераменту, інтелектуального ресурсу та педагогічного бачення.

Важливою складовою педагогічної майстерності є *педагогічний такт* — тонке відчуття міри, часу та ситуації, здатність взаємодіяти зі студентами без порушення їхнього внутрішнього простору. Це не лише етична норма, а й інструмент підтримання психологічного комфорту в освітньому процесі. Тактовний викладач вміє поєднувати вимогливість і доброзичливість, твердість і делікатність, що створює основу для взаємоповаги та довіри в академічному середовищі.

Тактовність передбачає глибоке розуміння емоційного стану студентів, їхніх очікувань і потреб. Викладач має бути емоційно врівноваженим, толерантним, вміти уникати конфліктів або розв'язувати їх конструктивно. Уміння педагогічно обґрунтовано реагувати на виклики навчального процесу набуває ще більшого значення в умовах різномірних студентських аудиторій.

У сфері вищої освіти такі поняття, як *педагогічний такт і професійна майстерність*, є тісно пов'язаними: вони взаємно посилюють одне одного та впливають на якість освітнього процесу. Тактовність у спілкуванні зі студентами, здатність обирати ефективні педагогічні інструменти та реагувати на змінні обставини з повагою до особистості студента — все це є ключовими проявами професійної майстерності сучасного викладача. Без них неможливо досягти глибокого виховного впливу чи побудувати довірливу взаємодію.

Професійна компетентність викладача, яка відображає його фахову готовність до виконання педагогічної діяльності, є водночас індикатором рівня його професійної культури. Вона охоплює здатність до інновацій, саморозвитку, критичного мислення та дотримання педагогічної етики. Законодавчо закріплений обов'язок постійного професійного вдосконалення підкреслює роль безперервної освіти як основи педагогічного прогресу.

Перехід від індустріального до інформаційного суспільства висунув на перший план потребу в *інноваційно-культурній парадигмі*, в якій освіта виступає не лише як транслятор знань, а й як драйвер соціального оновлення. Становлення "культури інновацій" тісно пов'язане з реформами у сфері освіти, технологічним прогресом, модернізацією економіки та зміцненням суспільної стабільності. У цьому контексті *рівень професійної культури викладачів ЗВО* набуває вагомого національного значення, адже саме через неї формуються культурні орієнтири суспільства.

Окремої уваги заслуговує *інформаційно-цифрова культура* як невід'ємний елемент академічного середовища сучасного університету. В останні роки вона стала важливим вектором трансформації системи вищої освіти в Україні. І хоча було досягнуто помітного прогресу у впровадженні ІКТ, університети й досі зіштовхуються з численними викликами: нестача коштів, невизначеність ролі ІКТ у стратегії освітнього розвитку, обмежена ІТ-компетентність частини викладачів.

Оскільки обробка та аналіз інформації стали невід'ємною складовою будь-якої сфери діяльності, інформаційна культура набуває універсального значення

і виступає фундаментом для всіх видів діяльності. Таким чином, інформаційна культура перетворюється на ключовий методологічний принцип усієї людської діяльності в умовах інформаційного суспільства, а інформаційна діяльність визнається її головною метою.

Одним із ключових напрямів цифрової трансформації в Україні є поширення цифрової освіти. У стратегічних документах часто зустрічаються такі поняття, як «цифрова грамотність», «цифрова компетентність» та «цифровий інтелект». Вони підкреслюють необхідність формування універсальних цифрових навичок, що дозволяють ефективно застосовувати цифрові технології у процесі навчання в різних предметних галузях [54]

В умовах глобальних та національних змін, пов'язаних із цифровою трансформацією різних сфер, в Україні стартувала масштабна реформа середньої освіти, що була започаткована у 2016 році через впровадження нового освітнього стандарту — концепції "Нова українська школа". Цей стандарт визначає інформаційно-цифрову компетентність як одну з ключових наскрізних компетентностей, які мають бути інтегровані в усі навчальні дисципліни, відповідно до рекомендацій Європейського Парламенту та Ради Європи.

Інформаційно-цифрова компетентність у рамках цього стандарту означає володіння здатністю свідомо, критично і ефективно використовувати інформаційно-комунікаційні технології для розв'язання різноманітних завдань — від створення й пошуку інформації до її обробки і передачі. До неї входять знання з медіаграмотності, основ програмування, алгоритмічного мислення, роботи з базами даних, принципів кібербезпеки, а також усвідомлення етичних норм, що регулюють інформаційну взаємодію, зокрема дотримання авторських прав та захист інтелектуальної власності.

Аналізуючи різні визначення поняття «інформаційна культура особистості», можна побачити широкий спектр підходів, що розкривають її багатогранність. До основних із них належать соціокультурний, інформаційно-технологічний, психологічний та дидактичний.

З позиції соціокультурного підходу інформаційна культура сприймається як частина загальної культури людини, що дає змогу адекватно орієнтуватися в інформаційному просторі сучасного суспільства.

Інформаційно-технологічний підхід зосереджується на освоєнні технічних засобів і цифрових інструментів, необхідних для роботи з інформацією та комунікацією.

Психологічний підхід акцентує увагу на знаннях, уміннях і ставленнях, які забезпечують ефективне сприйняття, обробку та застосування інформації.

Дидактичний підхід розглядає інформаційну культуру як важливий елемент навчального процесу, що інтегрується у систему освіти.

Таким чином, різні підходи до визначення інформаційної культури свідчать про її складний і багатогранний характер, а також про залежність розуміння цього поняття від контексту, у якому воно застосовується [30].

Аналіз А. Бойка підкреслює роль інформаційної культури як засобу гармонізації внутрішнього світу особистості в інформаційну епоху. Основні положення:

1. *Баланс внутрішнього світу:* Інформаційна культура сприяє формуванню збалансованої інформаційної поведінки, яка дозволяє особистості поєднувати власні цінності з адекватним сприйняттям і критичним аналізом інформації.

2. *Ефективна комунікація:* Ключовим завданням є налагодження гармонійної інформаційно-комунікаційної взаємодії з використанням цифрових технологій, що включає також розуміння правил безпеки та конфіденційності у цифровому середовищі.

Комп'ютерна грамотність розглядається як одна з основних складових інформаційної культури, що передбачає володіння навичками роботи з сучасними цифровими інструментами. Це знання є невід'ємними для педагогів та студентів, адже без них неможливо ефективно функціонувати в умовах сучасного інформаційного суспільства.

Таким чином, розвиток як комп'ютерної грамотності, так і ширшої

інформаційно-цифрової культури є ключовими пріоритетами освіти в епоху цифрових технологій [42].

Погляди В. Мельника, І. Зміївської та Л. Обоянської висвітлюють інформаційну культуру як ключовий елемент загальної культурної спадщини та як цінність, що формує якість інформаційного існування як суспільства, так і окремої особистості. Головні тези їхніх позицій можна сформулювати так:

1. *Інформаційна культура як ціннісний феномен*: Вчені трактують інформаційну культуру як своєрідний механізм збереження, регулювання та передачі певних моделей поведінки серед соціуму. Це підкреслює її важливість для стабільності суспільних процесів і розвитку індивіда.

2. *Основи у системі цінностей*: Інформаційна культура тісно пов'язана з набором ціннісних орієнтирів, які домінують у суспільстві. Саме ці цінності визначають способи взаємодії людей із інформацією і регулюють соціальні інформаційні практики.

3. *Поділ на широкий та вузький контексти*: Автори розмежовують інформаційну культуру як широке явище, що охоплює культурний обмін між різними спільнотами та загальнолюдський досвід, і як вузьку категорію, пов'язану з оптимізацією інформаційних процесів і розвитком відповідної технічної та організаційної інфраструктури.

Узагальнюючи, інформаційна культура виступає невід'ємним складником сучасного соціокультурного ландшафту і грає важливу роль у формуванні особистісного та колективного розвитку [45].

Формування інформаційно-цифрової культури у майбутніх педагогів стає надзвичайно важливим у контексті сучасної освітньої дійсності. Наведені складові розкривають багатогранні аспекти цифрової компетентності, що є актуальними як для викладачів, так і для здобувачів освіти. Далі детально зупинимося на ключових напрямках цього процесу (таб.1.5.):

**Основні напрями формування інформаційно-цифрової культури
майбутніх педагогів**

№	Напря́м	Опис
1	Професійна активність	Здатність інтегрувати цифрові інструменти у професійну діяльність для підвищення ефективності, комунікації та безперервного розвитку.
2	Володіння цифровими ресурсами	Уміння знаходити, оцінювати та застосовувати електронні навчальні матеріали (веб-ресурси, відео, онлайн-підручники) для підтримки навчання.
3	Цифрові методики викладання	Використання сучасних технологій і платформ для створення інтерактивних уроків та залучення студентів до навчального процесу.
4	Цифрові інструменти оцінювання	Застосування автоматизованих систем і програм для моніторингу успішності, аналізу та зворотного зв'язку зі студентами.
5	Підтримка інклюзивності	Використання цифрових технологій для адаптації навчання під індивідуальні потреби та забезпечення активної участі всіх студентів
6	Формування цифрової грамотності студентів	Виховання навичок відповідального та творчого користування цифровими платформами, роботи з інформацією, комунікації та розвитку креативності.

Огляд інформаційно-цифрової культури педагогів точно відображає її багатогранний характер. Ця культура включає не лише освоєння технічних засобів, але й формування психологічних та педагогічних компетентностей, необхідних для продуктивного застосування ІТ у навчанні й вихованні.

Додатково варто відзначити ключові риси інформаційної поведінки майбутніх педагогів, що мають значення в сучасному навчальному середовищі:

Активна генерація інформації: Освітняни повинні розуміти, що їхня роль виходить за межі простої передачі знань і включає творення нових ідей, знань і інновацій.

Міждисциплінарність: Педагоги мають бути підготовлені до пояснення взаємозв'язків між різними галузями знань, підтримуючи інтегративний підхід до освіти.

Готовність до змін: Через постійні трансформації інформаційного середовища, освітяни зобов'язані безперервно опановувати нові інструменти та технології.

Комунікативна і колаборативна компетентність: Уміння ефективно спілкуватися і співпрацювати з учнями, батьками, колегами — невід'ємна складова інформаційної культури.

Етична свідомість: Важливо усвідомлювати відповідальність за збереження конфіденційності, дотримання авторських прав та загальних етичних норм у роботі з інформацією.

Таким чином, інформаційна культура сучасного педагога — це складна система знань, навичок і цінностей, яка формує його здатність діяти компетентно в динамічному інформаційному світі.

Постійний розвиток та самонавчання є невід'ємною складовою професійного зростання майбутніх педагогів, особливо у сфері інформаційної культури. Осмислення ролі інформаційної культури і активна участь у її формуванні дозволяють педагогам більш успішно адаптуватися до сучасних викликів і підвищувати ефективність своєї діяльності.

Інформаційне середовище, у свою чергу, є невід'ємною складовою освітнього простору. Тому під інформаційним середовищем педагогічного працівника розуміють частину інформаційно-освітнього простору, що сприяє ефективній взаємодії учасників освітнього процесу з інформаційними ресурсами. Це середовище охоплює не лише технічні засоби й програмне забезпечення, необхідні для організації освітнього процесу, а й різноманітні компоненти: медіатеки, освітні веб-платформи, віртуальні дошки оголошень, електронні навчальні курси, онлайн-бібліотеки, комп'ютерні класи та інше.

Одним із ключових питань у цьому контексті є визначення поняття «соціо-інформаційна культура», яке активно обговорюється у науковому

середовищі. Чітке формулювання цього терміну є важливим кроком для розвитку моделей професійної підготовки майбутніх педагогів.

Соціо-інформаційна культура майбутніх педагогічних фахівців включає низку важливих складових таюлиця 1.6.

Таблиця 1.6

Основні складові соціо-інформаційної культури майбутніх педагогічних фахівців

Компонент	Опис
Когнітивно-операційний	Володіння базовими знаннями про сучасні інформаційно-когнітивні технології, практичне застосування, розуміння ключових концепцій та системне використання інформаційних ресурсів у професії.
Інструментально-практичний	Майстерність у плануванні й організації інформаційної діяльності, ефективне використання технічних та програмних засобів для досягнення цілей.
Комунікативний	Навички гнучкої, етичної та конструктивної комунікації в інформаційному просторі, вміння вести діалог з учасниками освітнього процесу, застосування сучасних засобів спілкування.
Світоглядний	Формування ціннісного ставлення до соціо-інформаційної реальності, здатність орієнтуватися у глобальних інформаційних процесах, співпраця в мережах, розвиток когнітивних можливостей.

Розвиток інформаційно-комп'ютерних технологій породжує нові соціокультурні умови, що формують сприйняття культури майбутніми педагогами та підкреслюють її багатогранність. Ці умови стають фундаментом для розуміння як етнічної, національної, так і транснаціональної культурної ідентичності. Широкий та легкий доступ до цифрових засобів масової інформації відкриває можливості для активної участі людини у світовому культурному просторі. Однак, електронні канали комунікації водночас стимулюють виникнення протилежних культурних тенденцій. Інтелектуальна сфера все частіше прагне набувати "освіченої" форми комунікації, тоді як вищі культурні верстви намагаються зблизитися з масовою культурою, адаптуючи

свої цінності під впливом ринкових та економічних чинників. Це створює ризики зниження престижу академічної культури.

Особливе значення в сучасному соціо-інформаційному просторі набувають академічні цінності, серед яких: гармонійне взаєморозуміння членів академічної спільноти у цифровому інформаційному просторі, яке відповідає принципам природного і цивілізаційного пізнання; усвідомлення основних закономірностей трансформації суспільства для задоволення освітніх потреб як студентів, так і педагогів; підкреслення необхідності безперервного навчання протягом усього життя; визнання важливості природи як ресурсу для гуманістичних соціо-інформаційних перетворень, що здійснюють майбутні педагоги; акцент на ролі інноваційних технологій і цифровізації у розвитку академічної освіти, науки, інновацій та глобальної економіки; забезпечення свободи вибору інформаційних потоків для особистісного розвитку, самореалізації та творчого вдосконалення майбутніх педагогів.

Причини, що обумовлюють важливість розвитку цієї культури серед педагогів, такі:

- Широке розповсюдження персональних комп'ютерів, сучасних мультимедійних технологій і програмних продуктів.
- Знайомство студентів із цифровими засобами ще до офіційного вивчення предметів, пов'язаних з ІТ.
- Розрив між персональними гаджетами студентів і технічним забезпеченням навчальних закладів, що часто знижує мотивацію до використання шкільної техніки.
- Зростання кількості молодих хакерів, які здебільшого є учнями середньої школи.

Для глибшого розуміння структури інформаційної культури педагога доцільно звернутися до моделі, запропонованої Є. Данильчук. У таблиці нижче представлено основні компоненти цієї моделі, їх ключові характеристики та змістове наповнення.

Модель інформаційної культури педагога (за Є. Данильчук)

Компонент	Ключові характеристики	Зміст/Опис
Когнітивно-операційний	Розуміння, застосування, навігація	<ul style="list-style-type: none"> - Усвідомлення можливостей і обмежень ІТ (від техніки до інтернету) - Використання ІТ у професійній діяльності - Системне бачення інформаційних потоків - Навички критичного аналізу та пошуку достовірної інформації
Реалізаційно-професійний	Практичне застосування, інновації, гуманістичність	<ul style="list-style-type: none"> - Системне мислення у розв'язанні пед. завдань - Орієнтація на особистісно-орієнтоване навчання - Використання цифрових інструментів для розробки методик - Оновлення традиційних методів із врахуванням цифрових вимог
	Професійна готовність	<ul style="list-style-type: none"> - Критичне осмислення інформаційних процесів - Гуманістична взаємодія зі студентами - Усвідомлене використання інноваційних технологій - Рефлексія і вдосконалення цифрового супроводу навчання
Комунікативно-інформаційний	Взаємодія у цифровому середовищі	<ul style="list-style-type: none"> - Комунікація «людина – людина»: довіра, діалог, співпраця - Комунікація «людина – комп'ютер»: ефективне використання цифрових сервісів - Комунікація «людина – комп'ютер – людина»: командна цифрова взаємодія
	Етична та академічна культура	<ul style="list-style-type: none"> - Знання етичних норм у мережі - Здатність до дій з урахуванням емоційного інтелекту - Комунікативна рефлексія в конфліктах - Формування академічної культури через власний приклад

У сучасних умовах жодна професійна діяльність не може бути ізольована від соціокультурного контексту. Цифрова трансформація освіти, науки та

інноваційних процесів справляє безпосередній вплив на вищу освіту, зумовлюючи необхідність переосмислення ролі педагогів у нових реаліях.

Використання інформаційно-комунікаційних технологій відкриває широкі можливості для поєднання освітнього процесу з культурним контекстом сучасності. Воно сприяє розширенню світогляду студентів, формуванню глобального мислення та ефективному вирішенню професійних задач у цифровому середовищі.

Інформація стала фундаментальним ресурсом соціального розвитку, що змінює структуру взаємодії людей, принципи організації праці, а також уявлення про культуру. Застосування новітніх технологій уможливорює створення, трансформацію та поширення знань у масштабах, які ще донедавна були недосяжними. Це визначає перехід від індустріального до інформаційного типу суспільства.

Культурні зміни, що супроводжують цей перехід, базуються на новій системі цінностей, що формують оновлені світоглядні орієнтири. Вони слугують орієнтиром у постіндустріальному світі та значною мірою впливають на формування особистості, її поведінку, професійну етику і громадянську відповідальність.

Таким чином, інструментально-діяльнісний компонент інформаційної культури педагога не лише забезпечує професійну ефективність, а й виконує глибшу культурну функцію — формує педагога як носія, транслятора та творця сучасної гуманістичної освітньої культури.

Мультимедіа, гіпертекст і комп'ютерна комунікація як чинники трансформації академічної культури в інформаційному суспільстві.

Сучасне інформаційне середовище характеризується зростанням ролі мультимедійних технологій, які вирізняються здатністю до швидкого і комплексного впливу на свідомість людини. Інтеграція аудіо, відео, графіки, анімації та інтерактивних елементів забезпечує миттєве сприйняття інформації через одночасну стимуляцію кількох сенсорних каналів, посилюючи ефективність навчання і комунікації.

Паралельно із мультимедіа стрімко розвивається гіпертекст як форма нелінійної організації інформації. Його основні ознаки — структурованість, мережевість і зв'язність — дозволяють створювати відкриті інтелектуальні простори, де знання не просто передається, а моделюється у вигляді багаторівневих смислових зв'язків. Гіпертекстова форма уможливорює поєднання різних культурних наративів в єдиному цифровому середовищі, сприяючи міждисциплінарному діалогу.

Комп'ютерно-мережева комунікація, що супроводжує поширення цифрових технологій, стимулює культурний плюралізм і полілог між різними соціальними, професійними та національними групами. Завдяки відкритому доступу до глобального культурного контексту, людина отримує змогу взаємодіяти з різними ціннісними системами, що веде до формування нової інтегративної культурної ідентичності, заснованої на взаємоповазі та міжкультурному порозумінні.

Транснаціональні медіаплатформи відіграють важливу роль у входженні сучасного педагога до простору професійної соціо-інформаційної культури. Вони є ефективним інструментом обміну досвідом, знаннями та культурними смислами. Водночас існують і виклики: зокрема, небезпека знецінення національних культур, уніфікація змістів та домінування глобалізованої масової культури.

Одним із помітних наслідків цифрової трансформації є формування віртуальних спільнот, що ґрунтуються на інтелектуальних, професійних або культурних інтересах. Такі мережі сприяють зміцненню соціальних зв'язків, розширюють горизонти глобального академічного співробітництва та інтегрують локальні ініціативи в ширший світовий контекст.

У результаті розвитку цифрових комунікацій сучасна людина отримує змогу бачити багатоманітність культурного світу та запозичувати найцінніше з етнічного, національного і транснаціонального досвіду. Це особливо актуально для педагогічних працівників, які повинні не лише володіти знаннями про культуру, але й формувати культурну компетентність у своїх здобувачів освіти.

Таким чином, соціокультурні трансформації, зумовлені розвитком інформаційного суспільства, призводять до зміни професійного ландшафту педагогічної діяльності. Підготовка педагогів в умовах цифрової епохи неминуче включає опанування соціо-інформаційного компоненту академічної культури, що стає важливим фактором їхнього безперервного професійного зростання і самореалізації протягом усього життя.

1.3. Організаційно-структурні засади формування академічної культури студентів педагогічного напрямку

У межах проведеного педагогічного дослідження було визначено одне з ключових завдань — створення цілісної методології, спрямованої на проектування, наукове обґрунтування та практичне впровадження процесу формування академічної культури у студентів педагогічних спеціальностей у вищих навчальних закладах.

На основі системного аналізу розкрито концептуальні положення, методичну логіку, змістові параметри й інструментарій організації освітнього процесу, зорієнтованого на формування культури академічного простору, що ґрунтується на принципах науковості, відповідальності, етики, доброчесності й міждисциплінарності.

Запропонована методика є багаторівневою моделлю освітнього впливу, яка інтегрує різноманітні форми, методи і засоби професійної підготовки. Вона формує єдиний механізм цілеспрямованої дії, що поєднує концепти педагогічного управління, функціонального моделювання та освітнього моніторингу. Її основою є використання методологічних підходів, що забезпечують аналітичну оцінку якості освіти, системне бачення результатів та адаптивне керування освітньо-науковими процесами.

Структура методики охоплює управлінсько-організаційні функції, серед яких: планування освітньої траєкторії, координація діяльності структурних підрозділів, забезпечення академічної мобільності студентів і викладачів,

підтримка інноваційної динаміки в академічному середовищі та контроль за відповідністю результатів навчання сучасним вимогам.

Проектування освітнього середовища для формування академічної культури передбачає врахування низки принципових вимог, зокрема:

1. Чітку ієрархізацію цілей і завдань відповідно до логіки побудови освітнього процесу;
2. Узгодження організаційних механізмів із принципами академічної доброчесності, професійної етики та соціальної відповідальності;
3. Забезпечення динамічної рівноваги в освітньо-наукових системах, що поєднує гнучкість і стабільність;
4. Формування навичок самоорганізації та здатності до стратегічного управління академічною діяльністю;
5. Забезпечення безперервності освітніх і наукових процесів, заснованої на принципах циклічності, наступності та рефлексії.

Ефективність цієї методичної моделі залежить від здатності закладів вищої освіти чітко визначати й ранжувати професійні компетентності в межах академічного простору, а також від рівня взаємодії та координації між підрозділами, які беруть участь у підготовці майбутніх педагогічних кадрів. Спільне функціонування всіх елементів системи на засадах синергії сприяє формуванню високого рівня академічної культури як стратегічного ресурсу освітнього розвитку.

Однією з ключових стратегічних цілей у сфері професійної підготовки майбутніх педагогічних кадрів є формування в них цілісної академічної культури, що охоплює систему знань, умінь, цінностей, етичних орієнтацій і професійної відповідальності. Організаційна функція в цьому контексті постає не просто як технічний інструмент упорядкування процесів, а як механізм розкриття інтелектуального та культурного потенціалу здобувачів вищої освіти.

Цільовий орієнтир організаційної функції полягає у створенні умов для формування у студентів педагогічних спеціальностей комплексу академічних компетентностей, здатних забезпечити їхню ефективну діяльність у сфері

освіти та науки. Йдеться про забезпечення дієвої підтримки процесів професійної самореалізації, адаптації до змінного освітнього середовища, розвиток критичного мислення та академічної відповідальності.

Принципи реалізації цієї функції ґрунтуються на динамізмі, адаптивності, ефективності й взаємозв'язку структур та рівнів освітньої організації, оптимізації використання ресурсів, а також забезпеченні цілісної взаємодії в межах академічного простору ЗВО.

Змістовне наповнення організаційної функції охоплює:

- стратегічне планування змісту, напрямів і методів психолого-педагогічного та науково-методичного забезпечення освітнього процесу;
- проектування оптимальної організаційної структури з урахуванням міжфакультетської, міжкафедральної та міждисциплінарної взаємодії;
- налаштування ефективного розподілу повноважень, ресурсів і відповідальності між підрозділами;
- створення гнучких механізмів координації та комунікації між елементами освітньо-наукового середовища;
- запровадження інструментів моніторингу, діагностики й аналізу якості академічної культури.

Основні управлінські завдання організаційної функції включають:

1. Розробку функціональної моделі управління освітнім процесом, яка відповідає стратегічним цілям закладу, з урахуванням індикаторів ефективності та очікуваних результатів.
2. Впровадження методики організаційної комунікації, орієнтованої на активний обмін знаннями, досвідом та ідеями в академічному середовищі (використання як формальних, так і неформальних каналів, мережевих практик тощо).
3. Координацію процесів планування, прогнозування, розробки освітніх програм, їх адаптацію до запитів часу та забезпечення ефективного зворотного зв'язку.

4. Формування класифікованої структури комунікативної взаємодії (вертикальна, горизонтальна, внутрішня/зовнішня), яка сприяє прозорості управлінських рішень та ефективному обміну інформацією.

5. Забезпечення багаторівневої організаційно-педагогічної взаємодії: від регламентації повноважень — до розвитку мотивації, підтримки автономії та залучення педагогів до прийняття управлінських рішень.

Підходи та методи реалізації організаційної функції можуть бути згруповані за типам дивитися таблиця 1.8.

Таблиця 1.8

Підходи та методи реалізації організаційної функції у формуванні академічної культури

№	Тип підходу / методу	Характеристика / Приклади реалізації
1	Регламентуючі методи	Розробка нормативно-правових документів, оновлення організаційних структур, посадових інструкцій.
2	Адміністративно-розпорядчі методи	Упровадження рішень у формі наказів, розпоряджень, директив, термінових положень.
3	Нормативно-правові підходи	Створення стандартів академічної поведінки, етики, принципів доброчесності.
4	Фінансово-економічні методи	Фінансування семінарів, конференцій, воркшопів, передбачення бюджету на програми академічної культури.
5	Політико-освітні заходи	Впровадження політик ЗВО, спрямованих на культуру відповідальності, відкритості, професійної рефлексії.
6	Соціально-культурні стратегії	Створення позитивного мікроклімату, що сприяє розвитку академічних цінностей у спільноті.
7	Психолого-педагогічні інструменти	Психологічна підтримка, організація менторства, сприяння професійному зростанню.
8	Інформаційно-просвітницькі технології	Розробка відкритих ресурсів, освітніх платформ, мультимедійних матеріалів з питань академічної культури.

Комплексне поєднання зазначених методів дозволяє створити адаптивну, ефективну та стійку систему формування академічної культури у вищих навчальних закладах, здатну відповідати викликам часу та сприяти якісній трансформації освітнього простору.

Інституційна модель реалізації методики формування академічної культури майбутніх педагогів: системний підхід до організації в ЗВО

Формування академічної культури в закладах вищої освіти (ЗВО) передбачає не лише педагогічно орієнтовану взаємодію, а й ґрунтовну організаційно-структурну трансформацію внутрішнього управлінського середовища. Успішна реалізація відповідної методики потребує впровадження цілісної інституційної системи, яка включає організаційні підрозділи, механізми внутрішньої координації, визначення функціональних ролей та розмежування відповідальності в межах академічного простору.

Ключовим вектором управлінських рішень стає інтеграція освітньої, наукової та інноваційної діяльності в межах ЗВО у співпраці з партнерами як національного, так і міжнародного рівня. Це забезпечується через побудову ефективної організаційної структури, де кожен елемент — кафедра, факультет, науковий осередок або адміністративна ланка — має чітко окреслену функціональність, роль у підтримці академічної культури, а також взаємозв'язок з іншими структурними одиницями.

Система управлінської взаємодії функціонує як внутрішній регулятор академічного життя, забезпечуючи:

- чіткий розподіл завдань та відповідальності між учасниками освітнього процесу;
- організацію академічних комунікацій і внутрішніх мереж підтримки;
- дотримання принципів академічної доброчесності, професійної етики та якості освітніх результатів.

Взаємодія в межах ЗВО реалізується у двох вимірах:

1. *Макрорівень* — інтеграція ЗВО як елементу соціокультурної системи вищої освіти, що взаємодіє з суспільством, ринком праці, державними та освітніми установами.

2. *Мікрорівень* — операційна співпраця всередині закладу між структурними підрозділами, посадовими особами, викладачами та студентами задля досягнення конкретних педагогічних і наукових цілей.

Система внутрішньої організації ЗВО виступає як формалізований каркас, що задає:

- механізми взаємодії (ієрархічні та горизонтальні),
- процедури прийняття рішень і моніторингу результатів,
- регулювання доступу до ресурсів та інновацій,
- правила розв'язання конфліктів та адаптації до змін.

Організаційна культура вищої освіти, як підґрунтя академічного середовища, базується на цінностях взаємоповаги, колегіальності, сталого розвитку та професійного зростання. Її формування неможливе без гармонізації інтересів усіх залучених сторін — адміністрації, науково-педагогічного персоналу, здобувачів освіти, стейкхолдерів та міжнародних партнерів.

Стратегічне завдання методики організації формування академічної культури полягає у побудові такої моделі академічної взаємодії, яка б одночасно: забезпечувала відтворення науково-освітнього потенціалу ЗВО; сприяла сталому розвитку освітньої системи; інтегрувала екологічні, соціальні та економічні аспекти у підготовку педагогічних кадрів.

Інструментарій реалізації методики включає:

- *аналітичні підходи* (SWOT-аналіз, оцінка ефективності, порівняльні дослідження);
- *стратегічне планування* (розробка дорожніх карт, індикаторів результативності);
- *структурну діагностику* (оцінка функціональної відповідності підрозділів);
- *нормативно-правову підтримку* (регламенти, положення, інструкції);

- *механізми внутрішньої комунікації* (створення мереж знань, інформаційні платформи);

- *систему зворотного зв'язку* (оцінювання, опитування, фокус-групи).

Таким чином, методика організаційного забезпечення формування академічної культури у ЗВО має бути не лише комплексною, але й динамічною, гнучкою та здатною до адаптації в умовах соціальних, наукових та освітніх трансформацій. Вона повинна функціонувати як жива система управління, що забезпечує безперервний розвиток академічного середовища, формуючи культурну, професійну й особистісну готовність майбутніх педагогів до викликів XXI століття.

РОЗДІЛ 2

ПРОЄКТУВАННЯ, ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ТА ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ МОДЕЛІ ФОРМУВАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ У ЗВО

2.1. Конструювання педагогічної моделі формування академічної культури майбутніх педагогів у закладах вищої освіти

Сучасне педагогічне моделювання розглядається як ефективний науковий інструмент, що дозволяє досліджувати складні освітні явища та процеси через створення узагальнених аналогів або функціональних відображень об'єктів, які важко або неможливо вивчити безпосередньо. Замість безпосереднього аналізу оригіналу, який може бути недоступним або ресурсно затратним, застосовується створення моделей – спрощених, але змістовних конструкцій, що відображають суттєві характеристики педагогічних систем і процесів.

Такі моделі виконують роль візуальних або концептуальних репрезентацій педагогічної реальності, дозволяючи проводити аналіз, прогнозування, систематизацію та перевірку гіпотез щодо функціонування і розвитку освіти, зокрема в умовах постійних змін і реформ. У межах професійної підготовки педагогічних кадрів це дає можливість структурувати складні соціокультурні взаємозв'язки та освітньо-наукові динаміки, які неможливо повністю охопити у реальному часі.

Моделювання в педагогіці виконує як загальнонаукові, так і прикладні функції: воно слугує засобом формалізації освітніх явищ, інструментом візуального мислення, прогнозування та інтерпретації педагогічної взаємодії. Застосування цього підходу є особливо актуальним у міждисциплінарному освітньому контексті, де знання з різних галузей поєднуються для формування цілісної підготовки майбутніх педагогів.

Значення моделювання зростає і в ситуаціях, коли досліджуваний освітній об'єкт вже зазнав трансформацій унаслідок реформ або більше не існує

в первісному вигляді. У таких випадках модель виконує функцію реконструкції — через гіпотетичні побудови, аналогії та системний аналіз можна відновити уявлення про його структуру, функціонування та динаміку змін.

Для ефективної роботи з моделлю важливо визначати суттєві характеристики досліджуваного явища, відкидаючи несуттєві або надлишкові елементи, які не мають практичного або аналітичного значення. Аналіз моделі має охоплювати різні рівні взаємодії — від внутрішньої логіки функціонування до міжсистемних та надсистемних зв'язків, що дозволяє виявляти закономірності та керувати процесами формування академічної культури у студентів педагогічних спеціальностей.

Педагогічне моделювання — це спосіб уявити або зобразити складні явища та процеси навчання у більш доступній формі. Моделі допомагають краще зрозуміти, як працює освітня система, що в ній важливо, і як вона може змінюватися. Моделювання застосовується, коли безпосереднє вивчення об'єкта складне або неможливе.

Можна виділити три основні типи моделей:

Предметні — це спрощені копії реальних речей або подій, які передають їх основні риси.

Об'єктні — зображують, як різні сфери життя (наприклад, природа, суспільство, професійна діяльність) взаємодіють з людиною.

Процесні — описують, як щось змінюється, розвивається або функціонує у часі.

Такі моделі можуть бути як реальними предметами (макетами), так і створеними умовно — у вигляді схем, малюнків або цифрових зображень. Вони дозволяють поглянути на ситуацію з різних сторін і краще зрозуміти її зміст. Один і той самий об'єкт можна подати через кілька різних моделей — залежно від того, що саме хочемо дослідити.

Моделювання застосовують, коли:

- Об'єкт надто складний або простий, і важко зрозуміти його суть без допоміжної форми.

- Вивчається щось, що ще не відбулося або вже пройшло, і немає можливості побачити це напямую.
- Пряме дослідження пов'язане з ризиками або значними витратами.
- Об'єкт змінюється, і потрібно спрогнозувати його майбутнє.
- Є потреба краще організувати думки та уявлення про предмет дослідження.

Основне завдання моделювання — зробити складне зрозумілим. Це може бути опис того, як працює навчальний процес, як поведуться учасники освітнього середовища, або як змінюється система освіти. Через моделювання можна показати зв'язки між різними елементами та знайти рішення для покращення навчання і підготовки педагогів.

У педагогіці використовують різні види моделей, які допомагають краще зрозуміти, як працює система освіти та як відбувається навчальний процес. Основна мета таких моделей — виявити важливі зв'язки, спрогнозувати розвиток подій та перевірити ефективність різних підходів у навчанні (таб. 2.1.).

Таблиця 2.1

Типи педагогічного моделювання

№	Тип моделі	Підтип / Класифікація	Опис
1	Моделі стану та змін	Стабільні (статичні)	Відображають освітню систему або її елемент у фіксований момент часу без змін.
		Рухомі (динамічні)	Демонструють процес розвитку, змін у навчанні, професійній підготовці тощо.
2	Загальні та деталізовані моделі	Загальні (макромоделі)	Охоплюють широкі освітні процеси з великою кількістю параметрів.
		Деталізовані (мікромоделі)	Зосереджені на вузьких елементах – поведінці учасників, етапах навчального середовища.
3	Прогнозні та експериментальні моделі	Прогнозні (трендові)	Побудовані на базі наявних даних, використовуються для передбачення майбутніх змін.
		Експериментальні (імітаційні)	Відтворюють освітні процеси у віртуальних умовах, дозволяють тестувати нововведення.

Імітаційне моделювання в освіті:

Особливу увагу в педагогічній практиці приділяють імітаційним моделям. Вони допомагають уявити, як різні чинники — економічні, соціальні, культурні — впливають на взаємодію між учасниками освітнього процесу: викладачами, студентами, керівниками, роботодавцями тощо. Такі моделі також показують, як формується академічна культура в університетах.

Основні характеристики таких моделей:

- Предмет дослідження — взаємодія людей і факторів у межах освітнього середовища (наприклад, партнерства, міжнародне співробітництво, викладацько-студентські зв'язки).
- Форма подання — графіки, схеми або програмні симуляції, які демонструють структуру системи, її елементи і зв'язки.
- Програмна реалізація — створення цифрових моделей, які дозволяють змінювати параметри, запускати сценарії розвитку подій і аналізувати наслідки.
- Застосування — моделі використовуються для експериментів, тестування рішень, прогнозування змін в освіті або оцінки впливу реформ.
- Масштабність — такі моделі можуть охоплювати як окремі освітні ситуації, так і великі системні зв'язки між усіма учасниками навчального процесу.

Загалом, імітаційне моделювання — це потужний інструмент для аналізу освіти. Воно допомагає виявити слабкі місця, оцінити потенційні зміни, і найголовніше — сприяє глибшому розумінню, як формуються компетентності та академічна культура майбутніх педагогів у вищій освіті.

У сфері освіти моделювання виступає гнучким інструментом, що дозволяє вивчати й удосконалювати навчальні системи, процеси та взаємодії. Існує кілька типів моделювання, які застосовуються залежно від завдань дослідження:

1. *Інформаційне моделювання.* Цей тип передбачає збір, обробку та аналіз інформації для кращого розуміння того, як функціонує об'єкт дослідження. Він допомагає сформувати загальну картину явища.

2. *Комп'ютерне моделювання.* Застосування цифрових технологій для створення інтерактивних моделей, які можна досліджувати віртуально. Це дає змогу тестувати різні варіанти розвитку подій та перевіряти гіпотези без втручання в реальні освітні процеси.

3. *Математичне моделювання.* Створення моделей на основі чисел, формул і рівнянь. Такий підхід дозволяє будувати точні прогнози, аналізувати залежності між чинниками та формувати конкретні висновки.

4. *Фізичне або аналогове моделювання.* Використання предметів або конструкцій, які схожі на досліджуваний об'єкт. Такий спосіб корисний там, де потрібна наочність або коли цифрове моделювання неефективне.

5. *Логіко-семантичне моделювання.* Застосування логічних схем і структур для аналізу взаємозв'язків між подіями чи поняттями. Такий підхід допомагає зрозуміти складні внутрішні зв'язки в освітніх системах.

6. *Статистичне моделювання.* Аналіз даних за допомогою статистики для виявлення закономірностей, тенденцій і впливу окремих факторів на результати навчання.

7. *Імітаційне моделювання.* Створення віртуальних середовищ, що відтворюють освітню реальність. Моделі імітують поведінку учасників освітнього процесу, зміни у системі, вплив різних чинників тощо. Це особливо корисно для прогнозування та оцінки можливих сценаріїв розвитку.

Як працює педагогічне моделювання на практиці?

Спочатку створюється модель на основі теоретичних даних або спостережень. Потім вона проходить через кілька етапів:

- Аналіз і уточнення: дослідник аналізує модель, порівнює її з реальними даними та визначає, наскільки вона точна.

- Адаптація до реальності: модель доповнюється або коригується відповідно до особливостей реального освітнього процесу.

- Перевірка на практиці: модель випробовується в умовах освітнього середовища — це може бути реальний експеримент або віртуальний симулятор.

- Оновлення знань: на основі результатів тестування формуються нові ідеї, які уточнюють або змінюють початкові гіпотези. З часом це може призвести до створення нових моделей або теоретичних підходів.

Отже, педагогічне моделювання — це не статичний інструмент, а постійно діючий процес. Воно допомагає не лише вивчити складні освітні явища, але й ефективно управляти змінами в навчанні. Завдяки поєднанню різних типів моделей і підходів, дослідники можуть приймати обґрунтовані рішення, прогнозувати ефективність нововведень і вдосконалювати педагогічну практику.

У процесі створення прогнозів щодо розвитку педагогічної освіти важливо враховувати, наскільки повно та точно відображено в моделі ключові чинники, що впливають на освітні зміни. Такі прогнози залежать не лише від внутрішньої логіки самої моделі, а й від того, наскільки вона враховує реалії, які формують стан освіти і політики у вищих навчальних закладах. Педагогічне моделювання дозволяє «зафіксувати» параметри освітньої системи, простежити, як вона змінюється, і виявити можливі варіанти розвитку.

У контексті підготовки майбутніх педагогів моделювання виступає інструментом для переосмислення та оновлення освітнього процесу. Ці зміни часто зумовлені складними соціальними, економічними й політичними обставинами. Вони впливають на попит на освітні послуги, змінюють вимоги до професійних якостей педагогів та актуалізують важливість академічної культури як складової освітнього середовища. В умовах трансформації науки, освіти й інновацій, дедалі важливішими стають такі аспекти, як академічна доброчесність, мобільність, автономія та професійна етика. Для того щоб системно підходити до формування академічної культури у майбутніх педагогів, була створена спеціальна педагогічна модель (див. рис. 2.1) [66].

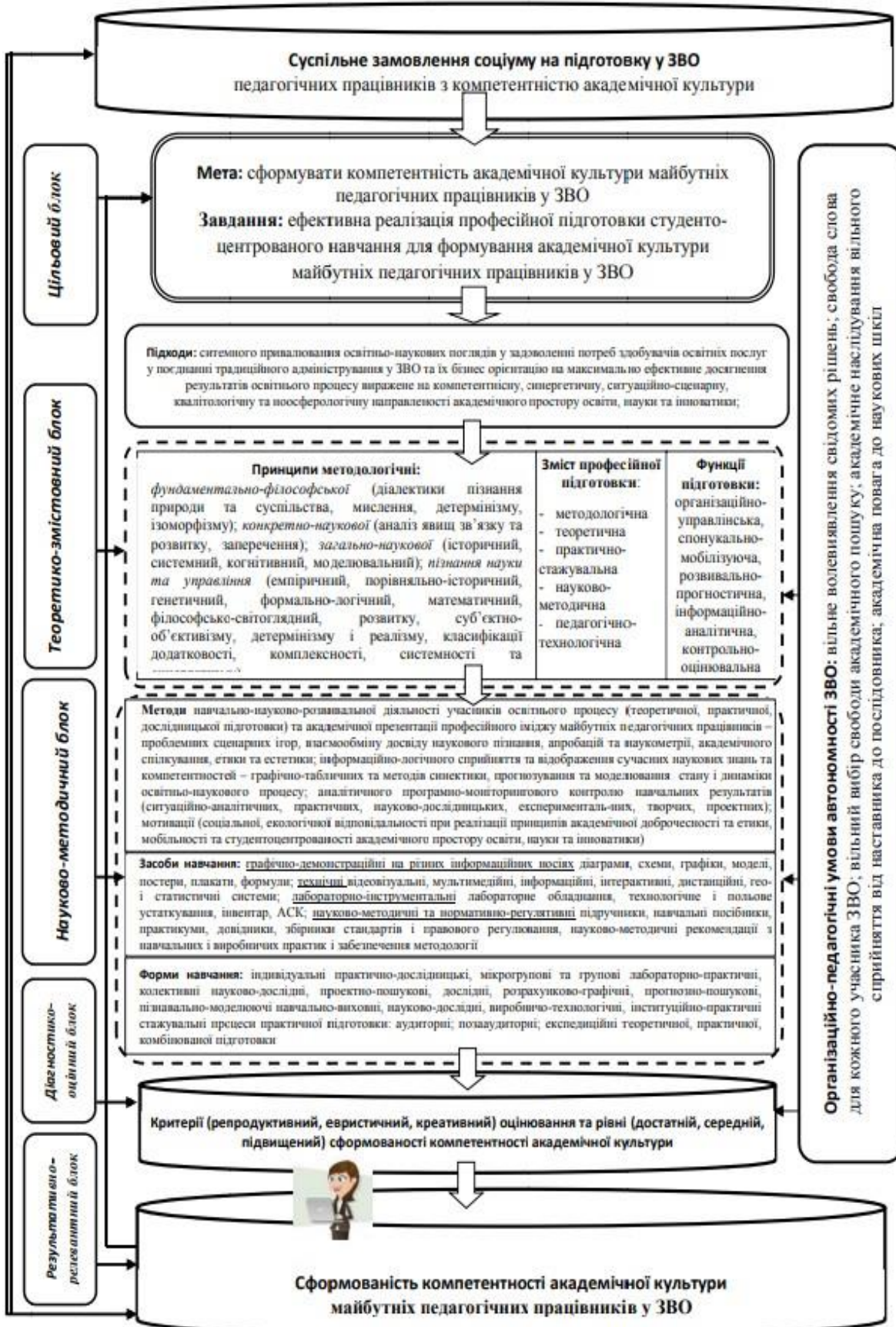

Рис. 2.1. Модель формування академічної культури майбутніх педагогічних працівників у закладах вищої освіти

Вона дозволяє візуально уявити весь освітній процес, розбивши його на кілька ключових блоків: від постановки цілей і змістовного наповнення до методичного супроводу, оцінювання й аналізу результатів. У межах цієї моделі були також розроблені інструменти для вимірювання результативності, зокрема критерії, рівні та відповідні показники.

Цільовою аудиторією моделі є вступники до педагогічних спеціальностей, які бачать свою професійну реалізацію в закладах вищої освіти. Ці молоді люди мають мотивацію до навчання, прагнуть приєднатися до академічної спільноти і в подальшому реалізувати здобуті знання та навички у професійній діяльності. Вони можуть обіймати різні посади — від викладача до керівних позицій, таких як завідувач відділення чи директор освітнього закладу.

Взаємодія та гармонійність складових моделі базується на відповідності суспільним потребам і вимогам до підготовки педагогічних фахівців з академічною культурою на різних етапах освітнього процесу:

1. Цілі управління закладами вищої освіти формуються з урахуванням актуальних завдань і сучасних підходів у підготовці майбутніх педагогів.

2. Організація навчального процесу спрямована на розвиток необхідних знань і навичок у студентів, базуючись на методологічних, теоретичних, практичних і педагогічно-технологічних засадах.

3. Освітня діяльність поєднує різноманітні методи, інструменти та форми, що забезпечують ефективне управління процесом підготовки педагогів з урахуванням різних аспектів професійної підготовки.

4. Оцінювання та діагностика здійснюються на основі визначених критеріїв, які дозволяють визначити рівень розвитку компетентності академічної культури у здобувачів освіти.

5. Модель постійно вдосконалюється з метою підтримки застосування здобутих компетентностей у реальній практиці, сприяючи професійному зростанню та стабільній зайнятості в академічному середовищі.

Отже, модель формування академічної культури майбутніх педагогічних працівників у закладах вищої освіти базується на системній взаємодії її

компонентів, які адаптуються до суспільних потреб і вимог освітнього замовлення. Забезпечення цілісності та ефективності освітнього процесу відбувається через чітке визначення цілей, використання відповідних методів навчання, системну діагностику та оцінювання рівня компетентностей, а також постійне удосконалення моделі для успішної реалізації здобутих знань у практичній діяльності. Такий підхід сприяє не лише професійному розвитку педагогів, а й підвищенню якості освіти в цілому, задовольняючи вимоги сучасного академічного середовища.

2.2. Аналіз організації процесу підготовки майбутніх педагогічних спеціалістів у закладах вищої освіти

Дослідження ефективності педагогічного моделювання у формуванні академічної культури майбутніх педагогів у вищих навчальних закладах базувалося на практичній перевірці теоретичних концепцій через взаємодію з досліджуваним об'єктом або його спрощеними образами. Головною метою було підтвердити правильність висунутої гіпотези та достовірність отриманих результатів.

Експериментальна робота полягала у перевірці ідеї, що якість підготовки педагогів з академічною культурою зростає за умови створення в ЗВО сприятливих організаційно-педагогічних умов, які забезпечують свободу вибору, самовираження та академічну автономію. Ці умови передбачають відкритість для вираження думок, можливість вибору власного академічного шляху, заміну механічного наслідування усвідомленим самостійним вибором, а також формування поваги до наукових традицій через методологічне оновлення.

Робота відбувалася у чотири етапи:

1. Початковий діагностичний — вивчення готовності студентів приймати та реалізовувати принципи академічної культури.

2. Аналіз початкового стану — оцінка рівня компетентностей майбутніх педагогів у експериментальній та контрольній групах.

3. Етап формування — відстеження змін у рівні компетентностей після впровадження моделі, докладний аналіз результатів.

4. Підсумковий — експертне оцінювання отриманих даних і висновків.

Отже, дослідження продемонструвало, що системний та науково обґрунтований підхід до організації педагогічного процесу сприяє ефективному формуванню академічної культури у майбутніх педагогічних фахівців.

Інформація щодо кількості учасників дослідження, місця його проведення, а також використаних інструментів — мотиваційного опитувальника, протоколу оцінки компетентності в академічній культурі майбутніх педагогів та експертної картки для підтвердження надійності отриманих результатів — наведена у додатках А, Б і В відповідно.

У дослідженні взяли участь 62 студенти: 30 — у контрольній групі та 32 — в експериментальній. Воно проходило у Львівському національному університеті ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького.

На початковому етапі застосовувалися методики визначення професійних інтересів за класифікаціями Е. Клімова (2004) і Дж. Голланда (1996). Студентів поділили на п'ять груп за спрямованістю їхніх інтересів: «співпраця з людьми», «творча самореалізація в мистецтві», «гармонія з природою», «робота з технікою» та «праця з інформацією і символами». Результати показали, що найбільша частка майбутніх педагогів (29%) тяжіє до взаємодії з людьми, 23% — до природоорієнтованої діяльності, 20% — до технічних напрямків, 18% — до творчості, і 10% — до інформаційно-символічної сфери.

Детальніше розподіл професійних уподобань виглядав так: 18% віддали перевагу реалістично-технологічній діяльності, 15% — науково-дослідній, 14% — творчій, 22% — роботі з людьми і соціальної сфері, 23% — підприємницьким напрямкам, і лише 8% обрали роботу, пов'язану з організацією та обробкою інформації. Ці дані допомогли чіткіше окреслити професійні інтереси студентів і сприяли розвитку їх компетентності у сфері академічної культури.

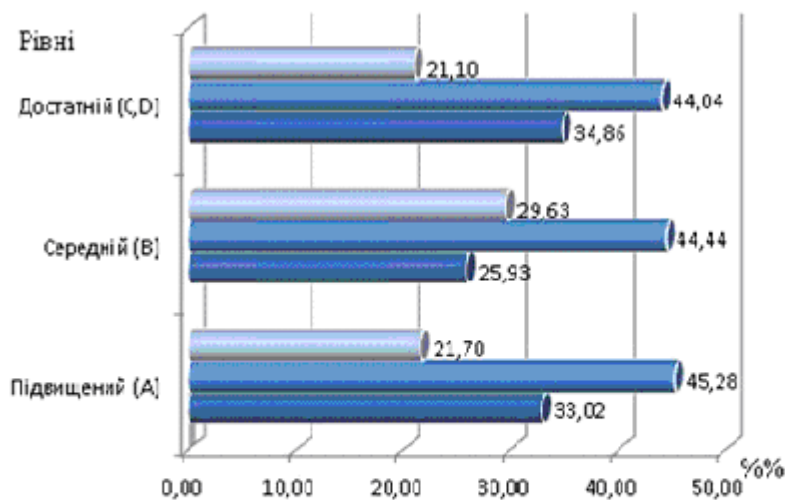

Рис. 2.2. Відсоткове співвідношення на ідентифікаційно-констатуваньному етапі у експериментальній групі

На етапі ідентифікації та констатації було виявлено, що показники сформованості компетентності з академічної культури не відрізнялися між контрольною та експериментальною.

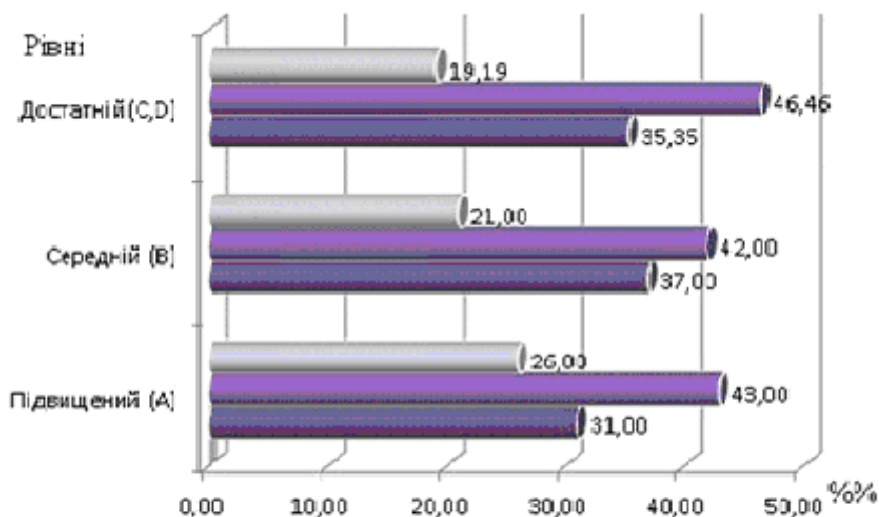

Рис. 2.3. Відсоткове співвідношення на ідентифікаційно-констатуваньному етапі у контрольній групі

На стадії впровадження та поступового вдосконалення навчального процесу студенти експериментальної групи опанували матеріал за спеціально розробленими та науково вдосконаленими навчальними програмами, працюючи у модернізованих організаційно-педагогічних умовах, що сприяли

формуванню їх академічної культури. Водночас учасники контрольної групи проходили підготовку за традиційними методами навчання.

У фінальній фазі дослідження була презентована модель професійного становлення академічної культури майбутніх педагогів у закладах вищої освіти. Оцінка цієї моделі здійснювалася за встановленими критеріями, які вимірювали рівень сформованості відповідних компетенцій у студентів, а також через експертний аналіз, що базувався на результатах опитування фахівців і дозволяв визначити її практичну ефективність (таб.2.1.).

Таблиця 2.1

Розподіл рівнів сформованості компетентностей академічної культури майбутніх педагогів у ЗВО до та після педагогічного експерименту

Рівень	Репродуктивний (%)	Евристичний (%)	Креативний (%)
	До ЕГ	Після ЕГ	До КГ
Початковий (А)	26	15	35
Середній (В)	42	45	41
Достатній (С,D)	39	23	24

Примітки:

- ЕГ — експериментальна група
- КГ — контрольна група
- До / Після — показники до та після експерименту

На формувально-системному етапі педагогічного експерименту було виявлено, що у студентів контрольної групи рівень розвитку компетентності в академічній культурі залишався майже незмінним. Водночас у експериментальній групі, яка навчалася за спеціально розробленими програмами та у вдосконалених умовах, відзначалося суттєве зростання рівня компетентності на високому та середньому рівнях (див. рис. 2.4).

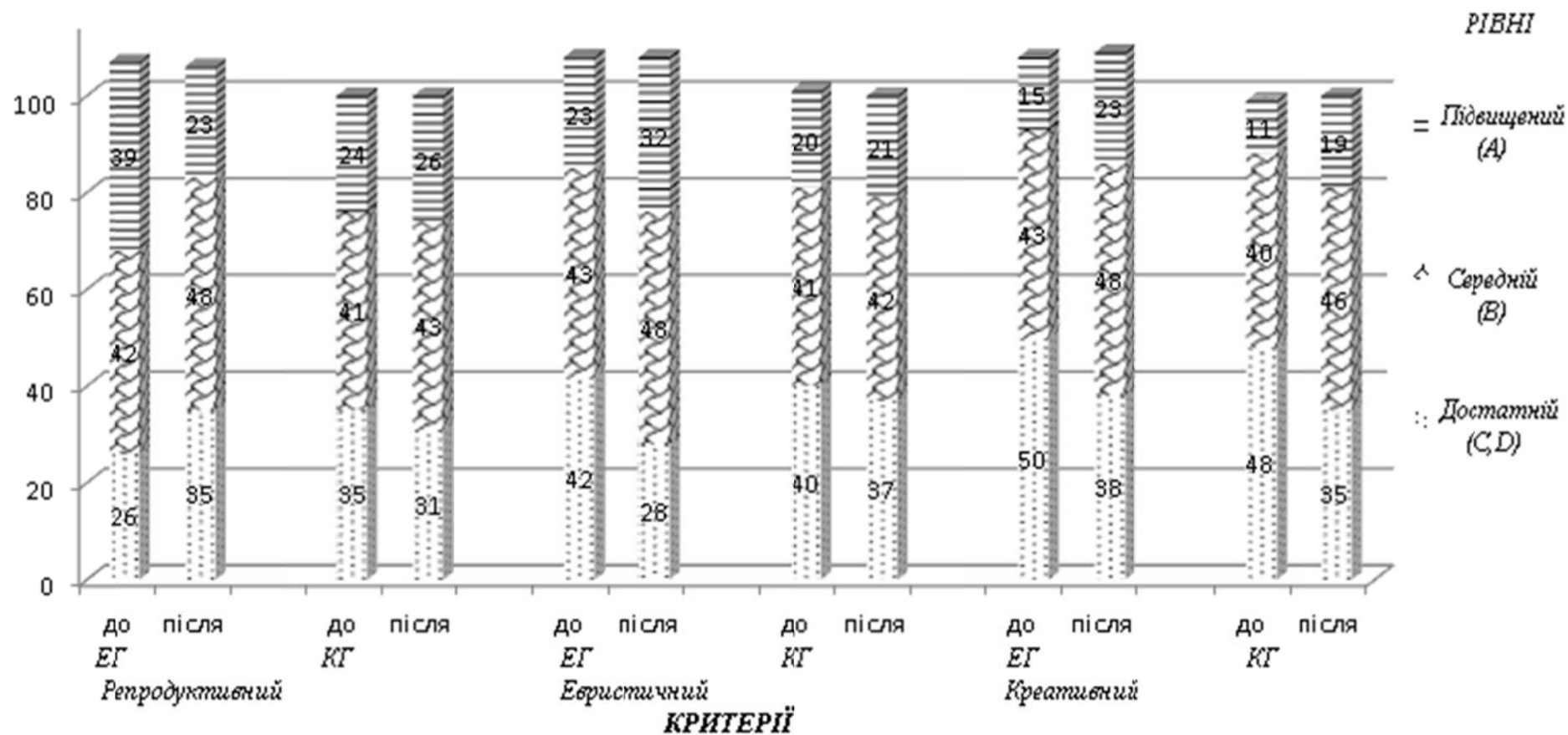

Рис. 2.4. Зміна показників сформованості компетентності академічної культури студентів педагогічних спеціальностей ЗВО у контрольних (КГ) та експериментальних групах (ЕГ) до і після педагогічного експерименту [15]

Отже, модель формування академічної культури майбутніх педагогічних працівників у закладах вищої освіти, орієнтована на управління професійною підготовкою та розвиток відповідних компетентностей, була визнана ефективною на основі проведеного критичного аналізу.

Результати дослідження підтвердили, що рівень підготовки відповідає актуальним вимогам, параметри організації формування компетентності повністю задовольняють потреби освітнього процесу, а взаємодія із роботодавцями суттєво відповідає професійним стандартам.

На формувально-системному етапі було проведено оцінку якості підготовки майбутніх педагогів з урахуванням їх академічної компетентності у вищих навчальних закладах.

Динаміка змін у рівні сформованості академічних компетенцій у студентів експериментальної групи чітко простежується на рисунках 2.5 та 2.6, де відображено позитивні тенденції у розвитку їх академічної культури.

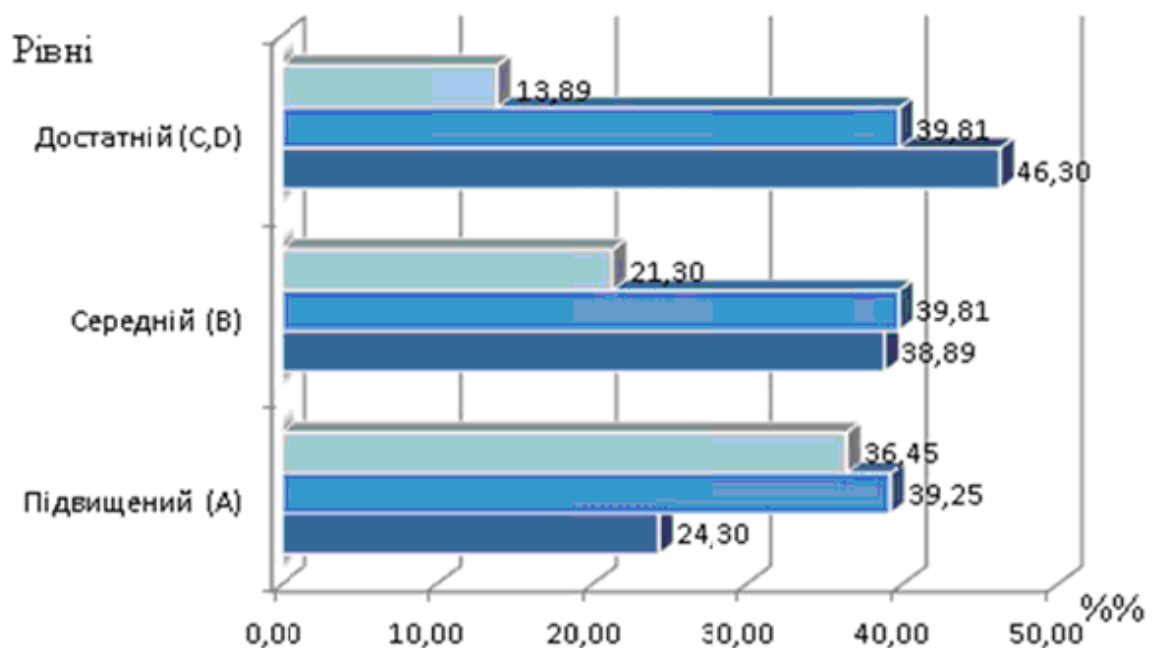

Рис. 2.5. Відсоткове співвідношення на формувально-системному етапі у експериментальній групі

На початковому етапі експерименту рівень академічної компетентності у експериментальній групі не відрізнявся від контрольної. Проте в подальшому відбулося суттєве зростання показників за репродуктивним та евристичним критеріями, що свідчить про помітне покращення академічних навичок у цій групі.

Для перевірки надійності отриманих даних щодо ефективності моделі професійного формування академічної культури майбутніх педагогів у вищих навчальних закладах було застосовано статистичний критерій К. Пірсона (χ^2). Обчислення показало фактичне значення 34,89, що суттєво перевищує критичне табличне значення 7,815 при трьох ступенях свободи. Оскільки χ^2 фактичне $>$ χ^2 табличне, нульову гіпотезу H_0 відхиляють, а альтернативну H_1 приймають. Це підтверджує високу ефективність розробленої моделі у формуванні компетентностей академічної культури на середньому та високому рівнях серед майбутніх педагогічних працівників.

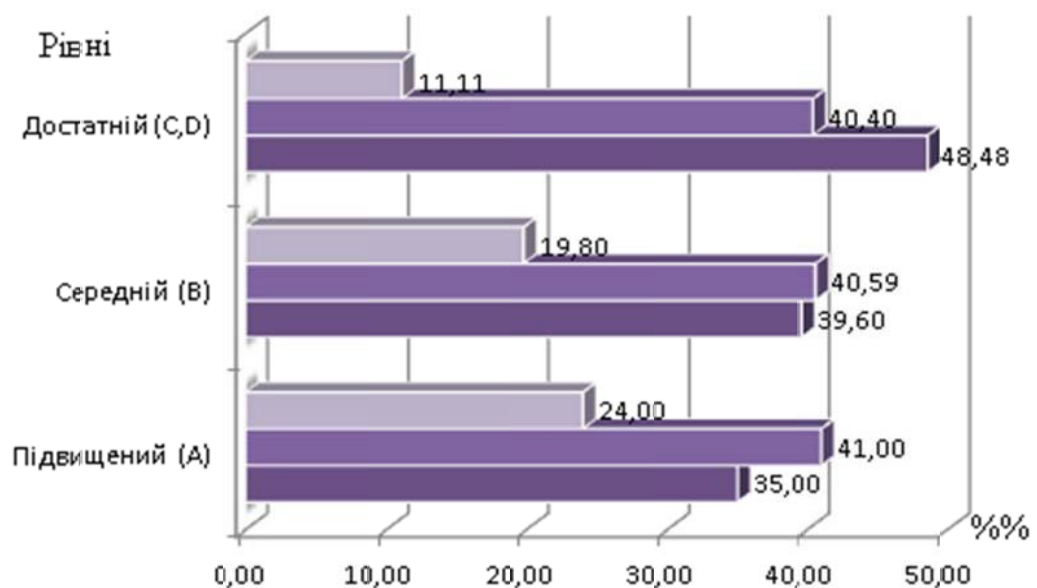

Рис. 2.6. Відсоткове співвідношення на формувально-системному етапі у експериментальних групах

За допомогою формули Лапласа було визначено ймовірність $P(K) = 0,89$, що вказує на високий рівень впевненості у достовірності експериментальних результатів. Це число знаходиться в межах статистичної значущості (від 0,8 до 1),

що підтверджує надійність отриманих даних. Згідно з теорією ймовірностей, такі показники свідчать про успішність і доцільність розробленої моделі для формування професійних компетенцій майбутніх педагогів у вищих навчальних закладах, що було підтверджено шляхом порівняння з контрольною групою.

Таблиця 2.3

Якісні рівні ефективності сформованості академічної культури майбутніх педагогів у закладах вищої освіти

Індикатор ефективності	Діапазон значень P_i	Рівень сформованості
P_i	$0,80 \leq P_i \leq 0,99$	Високий
	$0,60 \leq P_i \leq 0,79$	Середній
	$0,40 \leq P_i \leq 0,59$	Достатній

Ми детально провели верифікацію моделі організації професійної підготовки майбутніх педагогічних працівників у вищих навчальних закладах. Дослідження охоплювало етапи орієнтаційно-діагностичний, ідентифікаційно-констатувальний та формувально-системний, під час яких здійснювалися діагностика, тестування та експериментальна перевірка ефективності моделі. За підсумками аналізу та статистичних розрахунків було підтверджено, що розроблена модель успішно сприяє формуванню компетентності академічної культури у майбутніх педагогів.

Крім того, на основі застосування статистичних критеріїв було доведено дієвість моделі, з урахуванням рівня розвитку академічної компетентності у здобувачів освіти. Проведений аналіз результатів свідчить про успішність і надійність верифікації цієї моделі.

2.3. Оцінка експертами попередньо створеної моделі формування академічної культури у студентів – майбутніх фахівців вищої освіти.

Методологія оцінювання — це сукупність системних знань, які науково досліджують способи, критерії та рівні оцінки процесів або результатів різних видів діяльності. Вона базується на фундаментальних принципах, що включають планування, теоретичне обґрунтування та організацію самої оцінки. До методичного комплексу належать різноманітні методи, технічні засоби, стандарти, інструменти, автоматизовані системи контролю, а також інформаційні ресурси, зокрема геоінформаційні системи. Важливою складовою є також морально-етичні норми, які інтегруються у рекомендації й нормативи, розроблені в межах відповідної моделі оцінювання. Ця модель охоплює організаційні, функціональні та інші ключові елементи системи оцінювання.

Головні етапи процесу оцінювання включають:

1. Визначення та формування обґрунтованих критеріїв оцінки.
2. Розробку і впровадження механізмів моніторингу, аудиту, експертизи та вимірювань.
3. Забезпечення відкритого доступу до необхідних інформаційних ресурсів.
4. Формування системи вимірювальних процедур.
5. Створення моделей, алгоритмів і структур для збору, аналізу та систематизації даних, а також для мінімізації психологічних і професійних ризиків учасників оцінювання.
6. Забезпечення практичної корисності критеріїв для виявлення успішних результатів або відхилень, а також для їх подолання з метою досягнення цілей ефективності.
7. Проведення регулярних контрольних перевірок із метою постійного вдосконалення системи та коригування критеріїв відповідно до поставлених завдань.

Оцінювач або експерт — це фахівець із високим рівнем професійної компетентності та значним досвідом у сфері інформаційних технологій та баз

даних. Вони спеціалізуються на розробці, обґрунтуванні і впровадженні оцінних процедур, володіють методиками і навичками управління збалансованим розвитком системи. Оцінювач може бути представником наукової спільноти, педагогом, практиком виробництва чи громадськості, що має достатні знання й навички для проведення якісного аналізу. Компетентність такого експерта визначається через сукупність професійних знань, навичок, повноважень і відповідальності за прийняті рішення.

Метод інтерв'ю — це спосіб отримання релевантної інформації шляхом безпосереднього спілкування між нейтральним інтерв'юером і респондентом. Під час такої розмови інтерв'юер ставить питання, а респондент дає відповіді, при цьому процес ведеться згідно з певним сценарієм. Формати інтерв'ю різняться залежно від таких характеристик, як:

1. Рівень формалізації — від відкритих і гнучких до строго стандартизованих.
2. Організаційна форма — інтерв'ю може бути індивідуальним, груповим, клінічним чи фокусованим.
3. Типи респондентів — експерти, провідні фахівці або представники основної маси.
4. Канал комунікації — особисті зустрічі, телефонні дзвінки чи онлайн-формати.
5. Частота — одноразове або серійне проведення.
6. Темп обміну інформацією — від інтенсивних обговорень до спокійних діалогів.
7. Характер взаємодії — директивний або недирективний стиль проведення.

Метод Монте-Карло — це імітаційний підхід, що застосовується для наближеного моделювання складних реальних процесів. Він дозволяє на основі обмеженого обсягу даних оцінити ймовірність різних подій, враховуючи їхню вагомість і взаємозв'язки в системі будь-якої складності.

Метод Делфі базується на серії анонімних індивідуальних опитувань експертів, що нагадують практику стародавніх дельфійських оракулів. Завдяки

анонімності виключається груповий тиск, а експерти надають письмові відповіді у вигляді оцінок, що допомагає отримати неупереджені результати.

Метод фокус-груп — це глибинне групове інтерв'ю, що виникло в соціології як альтернатива кількісним методам. Він базується на ідеї, що за допомогою структурованого обговорення у спеціально сформованій групі можна отримати уявлення про колективну думку та внутрішні процеси, важливі для дослідника. Принципи методу охоплюють формування групи, організацію роботи та дії дослідника, який керує дискусією.

З технічної сторони, фокус-група — це модераторська дискусія, що фіксується аудіо- або відеозаписом. Підготовка включає підготовку приміщення, перевірку технічного обладнання та відбір учасників заздалегідь. Перед початком проводиться коротке знайомство для створення комфортної атмосфери. Модератор дає вступне слово, ознайомлюючи з метою, ролями та правилами, після чого починається обговорення.

Для оцінки ефективності моделі формування академічної культури майбутніх педагогів у вищих навчальних закладах було застосовано метод експертної оцінки згідно з відповідним протоколом, який передбачав як індивідуальні, так і колективні опитування. Експертне коло складалося з науковців, адміністраторів ВНЗ, їхніх партнерів, роботодавців, волонтерів, спонсорів та представників громадськості. Результати показали, що між різними учасниками освітнього процесу існують значні відмінності в оцінках ефективності моделі, що підкреслює необхідність їх узгодження. Водночас ці дані підтвердили актуальність та практичну цінність запропонованої системи формування компетентності академічної культури у майбутніх педагогічних працівників.

Реальна ефективність етапу формування системи була підтверджена через оцінювання, проведене роботодавцями, які оцінювали рівень компетентності в академічній культурі у студентів, що пройшли відповідну систему вищої освіти. Оцінка здійснювалась за 100-бальною шкалою і склала 78 балів. Експертне судження ґрунтувалося на професійному висновку уповноважених фахівців — членів експертної групи, адміністрації вищих навчальних закладів та

представників освітніх департаментів різних рівнів (районного, обласного). Оцінка охоплювала такі сфери, як соціальна, освітньо-наукова, інформаційно-просвітницька діяльність та розвиток академічного потенціалу.

Високий рівень організації спільної підготовки, а також тісна взаємодія між закладами вищої освіти та роботодавцями було підтверджено можливістю впровадження спільних освітніх програм із врахуванням галузевих та регіональних особливостей.

Проведена експертна оцінка серед педагогів, керівників ЗВО та їхніх стратегічних партнерів — роботодавців — не виявила суттєвих розбіжностей у поглядах на ефективність моделі формування академічної культури майбутніх педагогів. Це свідчить про значущість, своєчасність і актуальність розробленої моделі та відповідної методики її впровадження. Позитивні відгуки здобувачів освіти, отримані в рамках незалежної експертизи, також підтверджують відповідність моделі сучасним потребам.

Отже, головна мета дослідження була успішно досягнута, а поставлені завдання виконані повною мірою.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У цій кваліфікаційній роботі досліджуються теоретичні основи методології та методичні підходи до формування академічної культури у майбутніх педагогічних фахівців у закладах вищої освіти. Процес розвитку академічної культури педагогів реалізується через застосування різноманітних методів та підходів, що охоплюють різні форми навчання — від очної та заочної до дистанційної і мережевої, з урахуванням індивідуальних особливостей та інтересів студентів.

Методика включає комплекс освітніх складових: активне використання навчальних та науково-дослідницьких методів, роботу у групах, обмін досвідом, розвиток академічного діалогу, а також етичне і естетичне виховання. Використовуються різноманітні інструменти — від графічних і синектичних технік до аналітичного моніторингу навчальних досягнень. Велику увагу приділено мотивації студентів, яка стимулює соціальну й екологічну відповідальність, а також акцентує увагу на академічній доброчесності. Важливим компонентом є застосування сучасних інформаційних технологій і мультимедійних засобів, що сприяють формуванню якісної академічної культури.

Виявлено, що різноманітність механізмів та інструментів реалізації стратегії розвитку академічної культури у професійній підготовці педагогів у вищих навчальних закладах обумовлена системним поєднанням освітньо-наукових концепцій. Ці концепції охоплюють організаційно-моніторингову, дослідницьку, управлінську, проектну та виховну діяльність, що відповідає сучасним викликам поєднання традиційного управління закладами освіти та бізнес-орієнтованих підходів з метою максимізації ефективності навчального процесу. Академічний простір розвитку освіти, науки і інновацій формується на основі компетентнісного, синергетичного, ситуаційно-сценарного, якісіологічного та ноосферологічного підходів.

Детально розглянуто освітню систему ЗВО як платформу розвитку академічної культури, що включає викладання культурології й академічної

культури, інтеграцію академічної компетентності у міжкультурну взаємодію, підвищення професійної кваліфікації педагогів у сфері освіти, науки та інновацій.

Навчальний процес формування академічної культури поділяється на кілька напрямів:

- педагогічний підхід із методикою викладання академічної культури як окремої дисципліни та впровадженням сучасних освітніх технологій;
- дослідницьке вивчення можливостей академічної культури в контексті ЗВО;
- міждисциплінарна інтеграція з педагогікою, психологією, лінгвістикою, соціологією, екологією, інформатикою та іншими науками;
- системний підхід з класифікацією методик (комунікативно-діяльнісний, компетентнісний, рефлексивний, культурологічний тощо) і визначенням навчальних цілей;
- застосування дидактичних і методичних принципів, сучасних технологій і засобів навчання;
- організація контролю та оцінювання з урахуванням цілей, функцій і форм контролю;
- розробка та впровадження організаційно-педагогічних умов для формування академічної компетентності, включаючи навчально-методичний супровід і практичні завдання.

Методика формування академічних компетентностей включає: визначення цілей, встановлення мінімальних академічних стандартів, розгляд етичних норм і доброчесності, урахування впливових факторів, етапність формування, використання різних засобів і методичних прийомів, а також систематичний контроль рівня компетентності.

У плануванні освітнього процесу акцент робиться на організаційних формах навчання, теоретико-практичній, інформаційно-аналітичній і науково-методичній діяльності педагогів, а також на індивідуалізації навчання й стимулюванні самостійної роботи студентів.

У навчально-пізнавальній діяльності застосовуються різні методи та технології: усвідомлене сприйняття, мультимедійні, аудіовізуальні,

комунікативно-ігрові, програмоване та інтенсивне навчання, рефлексивні підходи і тандемні форми роботи.

Проведено педагогічне моделювання процесу формування академічної культури майбутніх педагогів, докладно описано експериментальне дослідження, представлені результати всіх етапів, а також здійснена експертна перевірка моделі. Математичний аналіз підтвердив достовірність отриманих даних.

Для забезпечення ефективності процесу розроблено модель професійного розвитку академічної культури, що включає цільові, теоретичні, методичні, діагностичні та результативні компоненти, а також критерії оцінювання рівнів сформованості компетентностей (репродуктивний, евристичний, креативний) та інструменти діагностики педагогічного експерименту.

Особлива увага приділена організаційно-педагогічним умовам, що забезпечують автономію закладів вищої освіти: свобода прийняття рішень, свобода слова, вільний вибір академічних досліджень і підтримка традицій наукових шкіл.

Педагогічний експеримент включав послідовні етапи: орієнтовно-діагностичний, ідентифікаційно-констатувальний, формувальньо-системний та контрольний. Розроблено мотиваційний опитувальник, типологію професій, протокол діагностики рівня компетентності та картку експертної оцінки, що забезпечили комплексну перевірку та верифікацію результатів дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аболіна Т. Г., Нападиста В. Г., Рихліцька О. Д. Прикладна етика: навчальний посібник. 2012. 392 с.
2. Аболіна Т.Г. Прикладна етика : навч. посіб. / за наук. ред. Панченко В.І. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 392 с.
3. Пшенична Л. Академічна культура як чинник ефективного управління сучасним університетом. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2019. № 8 (92). С. 270–288.
4. Андрущенко В.П. Організоване суспільство. Проблема організації та суспільної самоорганізації в період радикальних трансформацій в Україні на 184 рубежі століть : Досвід соціально-філософського аналізу. Київ : ТОВ «Атлант ЮемСі», 2006. 498 с
5. Баклицький І. О. Психологія праці: підручник. Київ: Знання, 2008. 655с.
6. Батечко Н.Г., Дурдас А.П. Академічна доброчесність в контексті європейських практик: досвід Франції. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*, № 3 (60), 2019, С. 88 – 94. DOI: <https://doi.org/10.28925/1609-8595.2019.3.8894>
7. Бойченко Н.М. Основні передумови формування етичного кодексу викладача вищої школи. *Totallogy XXI. Постнекласичні дослідження*. № 28. Київ : ЦГО НАН України. 2012. С. 254–265.
8. Биков В. Ю. Сучасні завдання інформатизації освіти. *Інформаційні технології і засоби навчання: електронне наукове фахове видання*. 2010. № 1(15). С. 88-91.
9. Біблер В. Культура. Діалог культур. Київ: Дух і Літера, 2018. 368 с.
10. Васянович Г.П. Педагогічна етика: Навчально-методичний посібник. Львів: Норма, 2005. 344с.
11. Буньківська О. В. Інформаційний простір: соціокультурна сутність, стан та проблеми функціонування в Україні: автореф. дис. ... кандидата культурології. Київ, 2009. 22 с.

12. Дружененко Р.С. Роль педагогічного системного підходу в оформленні поняття «Методична система навчання мови». Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. 2018. С. 17–23

13. Вікіпедія URL: <https://uk.wikipedia.org/> (дата звернення 15.09.2024).

14. Вірковський А. П. Інноваційна діяльність педагога і студента як умова формування інноваційної культури. Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. 2005. Вип. 24. С. 49–52.

15. Вітковська О. І. Професійне самовизначення особистості і практичні аспекти професійної консультації. Київ: Науковий світ, 2001. 92 с.

16. Волкова Н. П. Професійно-педагогічна комунікація: навчальний посібник. Київ: Вид. центр «Академія», 2006. 256 с.

17. Гаврілова Л. Г., Топольнік Я. В. Цифрова культура, цифрова грамотність, цифрова компетентність як сучасні освітні феномени. Інформаційні технології і засоби навчання: наукове видання. 2017. Том 61. № 5. С. 1–14.

18. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 367 с.

19. Гриценко Т.Б. та ін. Культурологія: навчальний посібник. Київ, 2007. 392 с.

20. Губерський Л. О. Культура. Ідеологія. Особистість. Київ, 2005. 580 с.

21. Дворецька Г. В. Соціологія праці: навчальний посібник. Київ, 2001. 472 с.

22. Данильчук Є.М. Інноваційні педагогічні технології: навч. посіб. Київ, 2004. 351 с.

23. Добко Т. Академічна культура, як необхідна передумова ефективного управління сучасним університетом в умовах автономії. Університетська автономія. Київ, 2008. С.93–102.

24. Екологічна енциклопедія: у 3 т.; відп. ред. А. В. Толстоухов та ін. Київ, 2007. Т.2. 416 с.

25. Закович М. М. Культурологія: українська та зарубіжна культура: навчальний посібник. Київ, 2007. 567 с.

26. Закович М. М., Зязюн І. А., Семашко О. М. Українська та зарубіжна культура: навчальний посібник. Київ, Т-во «Знання», КОО, 2000. 622 с.

27. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2>

145 -19 (дата звернення: 07.09.2025 р.).

28. Академічна доброчесність залежить від усіх учасників освітнього процесу. Освітній омбудсмен України. URL: <https://eo.gov.ua/akademichna-dobrochesnist-zalezhyt-vid-usikhuchasnykiv-osvitnoho-protsesu/2021/04/30/> (дата звернення 14.10.2025.).

29. Зміївська І., Обоянська Л. Інформаційна культура як чинник формування фахівця в умовах дистанційного навчання. Інженерні та освітні технології: науково-практичний журнал. 2016. № 2 (14). С. 25–34.

30. Освіта під час воєнного стану – 30 запитань та відповідей | Освітній омбудсмен України. Освітній омбудсмен України | Освітній омбудсмен України. URL <https://eo.gov.ua/osvita-pid-chas-voyennohostanu-30-zapytan-ta-vidpovidey/2022/04/18/> (дата звернення: 07.10.2025).

31. Ідентифікація поняття «культура безпеки життєдіяльності». Вісник НУК. URL: <http://ev.nuos.edu.ua> (дата звернення 11.09.2025).

32. Інформаційна культура користувача-дитини – основа самовизначення в глобальному інформаційному просторі; за ред. О. А. Решетняк. Київ: Національна бібліотека України для дітей, 2014. 52 с.

33. Калініна Л. М. Теоретико-прикладні аспекти формування інформаційної культури керівника загальноосвітнього навчального закладу: монографія. Київ: Педагогічна думка, 2012. 160 с.

34. Ковтун О. А. Формування комунікативної толерантності майбутніх педагогів іноземної мови початкової школи: автореф. дис канд. пед. наук. Переяслав-Хмельницький, 2016. 21 с.

35. Кубко В. П. Аксіологічний вимір академічної культури. Культурологічний альманах. 2022. №4. С. 118–125. DOI: <https://orcid.org/0000-0003-0433-2013>

36. Кравець М. С., Семашко О. М., Піча В. М. Культурологія. Львів, 2003. 235 с.

37. Кравченко О. В. Культурологія у вимірах традицій академічної культури. Культура України, 2013. Вип. 42(1). С. 59–62.

38. Кремень В. Г. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати. Київ, Грамота, 2005. 448 с.

39.Кремень В. Інформаційно-комунікаційні технології в освіті і формування інформаційного суспільства. Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах. 2006. №6. С. 5–9.

40.Кремень В. Освіта і наука України: шляхи модернізації (Факти, роздуми, перспективи). Київ: Грамота, 2003. 216 с.

41.Кремень В., Ткаченко В. Україна: шлях до себе. Проблеми суспільної трансформації. Київ: Видавничий центр «Друк», 1998. 446 с.

42.Культура спілкування й етикет.URL: <http://ua.textreferat.com/referat-8604-1.html> (дата звернення 11.06.2025).

43.Культурологія: теорія та історія культури: навчальний посібник; ред. І. І. Тюрменко. Київ, 2010. 370 с.

44.Любарець В. В. Професійна підготовка майбутніх менеджерів соціокультурної діяльності для індустрії гостинності: теоретичні обґрунтування: монографія. Суми: П.Ф «Видавництво «Університетська книга», 2018. 382 с.

45.Мельник В. Антропологічні та аксіологічні виміри буття інформаційної культури як простору для самореалізації особистості. Гуманітарний вісник ЗДІА: зб. наук. праць. Запоріжжя: РВВ «ЗДІА». 2017. № 68. С. 168–178.

46.Нова українська школа: концептуальні засади реформування загальної школи URL: <http://mon.gov.ua> (дата звернення 11.06.2025).

47.Освітній менеджмент: навчальний посібник; відп. ред. Л. Даниленко, Л. Карамушка. Київ, 2003. 400 с.

48.Особистість у системі соціальних зв'язків. URL: <http://forlawyer.com/ua/referaty/sociologiya/644-referat.html> (дата звернення 21.07.2023).

49.Сопова, Д.О. Особливості розвитку академічної чесності майбутніх фахівців в університетах Європи. Матеріали Міжнародного літнього наукового симпозіуму "Інноватика в сучасній освіті та науці: теорія, методологія, практика" . 2018 . С. 51-53

50.Ткач М., Лойшин А., Кондратюк С. Вплив рівня розвитку освіти та права на економічний потенціал країни. Journal of Scientific Papers «Social 21 Development and Security», Vol. 10, No. 6. 2020. URL:

<https://media.neliti.com/media/publications/542662-the-impact-of-the-level-ofdevelopment-o-d724fea7.pdf>

51. Приходько Ю. О., Юрченко В. І. Психологічний словник-довідник: навчальний посібник. Київ: Каравела, 2012. 328 с.

52. Рибальченко О. М. Інформаційна компетентність користувачів бібліотеки – важлива складова інформаційної культур: матеріали інтернет- конференції. Вимірювання в бібліотеках: оцінка ефективності та якості роботи (6–10 червня 2017 р., м. Харків).

URL: http://lib.nure.ua/storage/app/media/conference/materials/Rybalchenko_EN.pdf

53. Ростовська В. І. Формування інформаційної культури керівника загальноосвітнього навчального закладу. Innovative Solutions in Modern Science: Scientific Journal. 2016. № 4 (4). С. 1–17.

54. Цимбалюк В. С., Гавловський В. Д., Гриценко В. В. Основи інформаційного права України. URL: <https://books.br.com.ua/themes/7/210> (дата звернення 11.06.2025).

55. Філіпенко Л. В., Думанський О. В., Козак О. В. Академічна доброчесність в науковому та освітньому середовищі закладів освіти України: погляд крізь призму наявності штучного інтелекту. Академічні візії. 2023. № 19. URL: <https://academyvision.org/index.php/av/article/view/380> (дата звернення: 16.10.2023)

56. Cullen C. Artificial Intelligence: Friend, Foe, or Neither? The International Center for Academic Integrity (ICAI). 2023. URL: <https://academicintegrity.org/resources/blog/110-2023/february-2023/422-artificial-intelligence-friend-foe-or-neither> (дата звернення: 16.10.2025)

57. Searle J. R. Is the brains mind a computer program? Scientific American. 1990. № 1. URL: <https://www.scientificamerican.com/article/isthe-brains-mind-a-computer-progr/> (дата звернення: 10.10.2025)

58. Bubeck S., Chandrasekaran V., Eldan R., Gehrke J., Horvitz E., Kamar E., Lee P., Lee Y. T., Li Y., Lundberg S., Nori H., Palangi H., Tulio Ribeiro M., Zhang Y. Sparks of Artificial General Intelligence: Early experiments with GPT-4. Cornell University. ArXiv. URL: <https://arxiv.org/abs/2303.12712> (дата звернення: 17.10.2025)

59. Deakin Crick R. Key Competencies for Education in a European Context : narratives of accountability or care. Deakin Crick Ruth. European Educational Research Journal. 2008. Volume 7. № 3. PP. 311–318.

60. Liakopoulou M. The Professional Competence of Teachers : Which qualities, attitudes, skills and knowledge contribute to a teacher's effectiveness? / Maria Liakopoulou. International Journal of Humanities and Social Science. Vol. 1. № 21. [Special Issue – December 2011]. PP. 66–78.

61. Standards for Teacher Competence in Educational Assessment of Students. Developed By The American Federation Of Teachers National Council On Measurement In Education National Education Association.